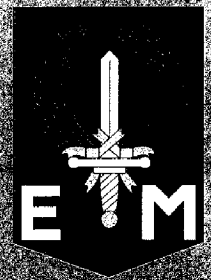

INFO-SCOOP

Elnt P.W.T.S. Menting

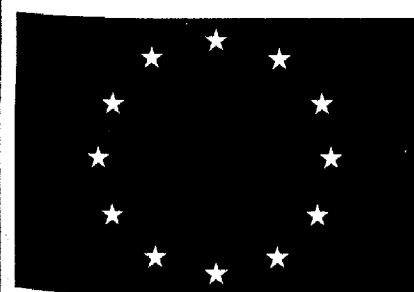
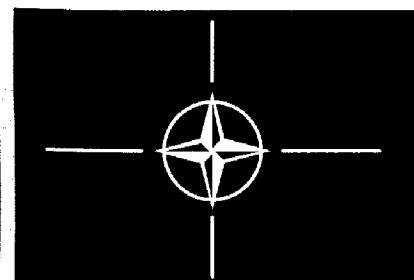
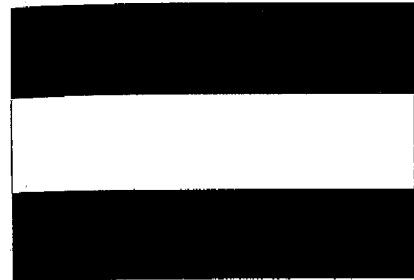
A den Doolaard is het pseudoniem van Cornelis Johannes George Spoelstra. In 1933 scheef hij 'De herberg met het hoefijzer'. De schrijver maakte een voertreis van Saloniki naar Sarajevo en leerde gedurende die tijd de gewoonten en het leven der Malissoren kennen, een bergvolk dat nog de bloedwraak toepaste als de eer der familie was geschonden. De aooi Schuijl gaat in zijn artikel 'Escalatie Albanees conflict: terugkeer bloedwraak op de Balkan?', nader in op dit mysterieke verschijnsel. De gruweldaden in Kosovo, zouden een verwijzing kunnen zijn naar de vraag of ook hier sprake is van bloedwraak. In zijn artikel komt u ook het woord 'Sandzak' tegen, afkomstig van het Turkse woord Sanchak, wat zoveel als 'vlaggen' betekent. Hiermee werd door de Ottomanen een gebied administratief ingedeeld. De Ottomanen verdeelden Albanië in zeven Sandzaks. De problematiek rond twee van deze Sandzaks, Prizren en Dukagjini, worden in dit artikel nader belicht. De Albanezen menen, doordat zij uiteindelijk afstammen van de Illyriërs, dat zij de meeste rechten hebben om aanspraak te kunnen maken op de huidige Servische provincie Kosovo. Misschien dat dit artikel een tipje van de sluier kan oplichten omtrent de belangen die zich afspelen rondom de Servische provincie Kosovo. Dit artikel is mede tot stand gekomen met steun van de vdg drs M. Moorrees en de vdg drs W. van den Hazel.

De komende twee jaar zullen van vitaal belang zijn bij het versterken van het vredesproces en bij het opbouwen van democratische en markt gerichte organisaties in Bosnië Herzegovina (BiH). Het artikel 'Versterking van de vrede Bosnië Herzegovina', geschreven door de elnt Buter, gaat nader in op het feit dat weliswaar het een en ander is bereikt, zoals de terugkeer van zo'n 500.000 vluchtelingen, de herstructurering van de media, het opzetten van bestuurlijke instituten, maar dat er nog een lange weg te gaan is alvorens een 'zichzelf instandhoudende vrede in Bosnië Herzegovina (BiH)', wordt bereikt.

Het vredesoverleg in Rambouillet krijgt de aandacht van de aooi Brinkman. In zijn bijdrage aan deze uitgave geeft hij de belangrijkste punten van het overlegplan van de Contactgroep weer met daarbij een overzicht van de hoofdrolspelers.

De Westelijke Sahara is nog steeds een VN-probleemgebied. In een eerder nummer een bijdrage van de elnt Van Amerom, ging de schrijver in over de in het verleden vastgestelde kaarsrechte grenzen, de gevolgen hiervan en de te houden referendiumcampagnes. Door de aandacht die momenteel alleen maar lijft op het gebied van met name KOSOVO, wekt het de schijn dat spanningen tussen landen aan beide zijden van de groepen elders in de wereld aan het afnemen zijn. Niets is minder waar. Ondanks alle VN-resoluties zijn op korte termijn geen positieve ontwikkelingen in de Westelijke Sahara te verwachten. Nog steeds dienen ca. 150.000 Sahrawi-vluchtelingen gerepatriëerd te worden uit Algerije. Honderd duizenden, mogelijke miljoenen landmijnen moeten nog worden geruimd. Na alle commotie van de eerste helft van vorige jaar (ook binnen onze krijgsmacht), de stilte die hierna volgde, werd het wenselijk te opnieuw nader te informeren over de huidige situatie in de Westelijke Sahara.

Zoals aangegeven in de colofon is de Info-Scoop volledig samengesteld uit open bronnen. Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publicaties, wordt u verzocht contact op te nemen met één van de redactieleden van de Info-Scoop (zie colofon).

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijks uitgave van 101 Mlpel
Adres: Simon Stevinkazerne,
MPC 41 A, Postbus 9012, 6710
HC Ede

Telefoon: 0318-683050/3073/
3023

Redactie: Maj H.J. Jacobs,
EInt P.W.T.S. Menting, sgt1
Vels.

INFO-SCOOP wordt verzonden
aan die instanties welke functio-
neel belang hebben bij actuele
informatie.

De inhoud van de INFO-SCOOP
is volledig samengesteld uit
open bronnen. Overname uit
deze publikatie is toegestaan
mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is ge-
wijzigd, gelieve dit doorgeven
aan repro 101 Mlpel (zie boven-
staand adres of telefonisch
031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
ESCALATIE ALBANEES CONFLICT-TERUGKEER BLOEDWRAAK OP DE BAL- KAN?	2
KOSOVO	4
DE CANON	6
SANDCAK/SANDZAK	9
VERSTERKING VAN DE	
VREDE IN BOSNIE- HERZEGOVINA	12
HET VREDESOVERLEG IN RAMBOUILLET	15
HET VREDESPLAN OPGESTELD DOOR DE CONTACTGROEP	15
STANDPUNTEN BEIDE PARTIJEN	16
VN-PROBLEEMGEBIED	17
VERTRAGINGEN	17
INTERNATIONALE BREEKIJZERS	20
VERWACHTING	22

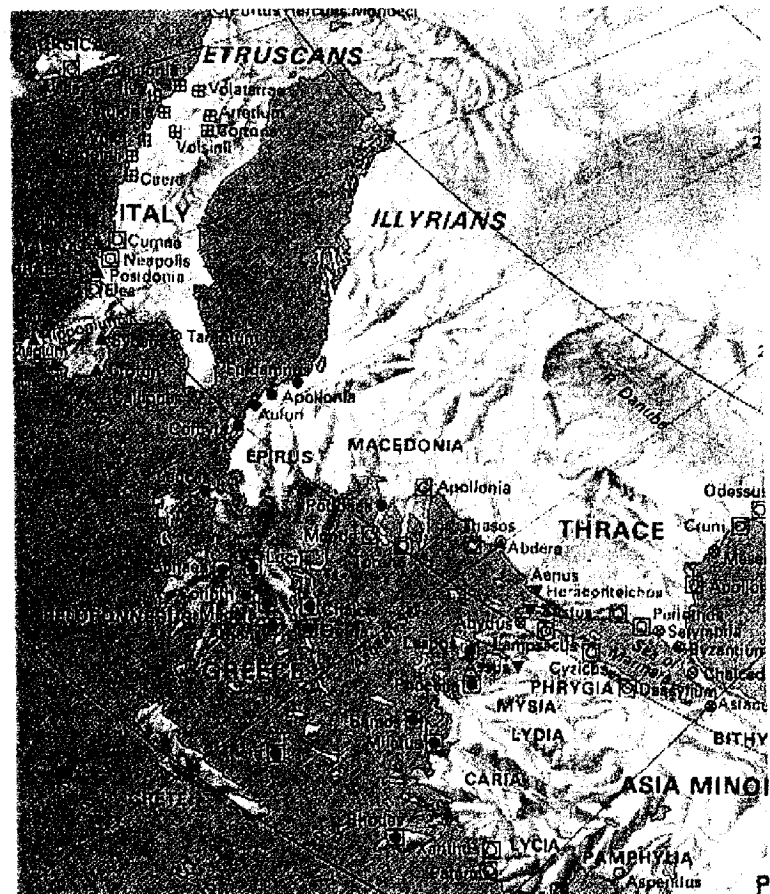
ESCALATIE ALBANEES CONFLICT- TERUGKEER BLOEDWRAAK OP DE BALKAN?

Aooi Schuijl

De samenleving in de Noord-Albanese bergdorpen hanteerde in het verre verleden de bloedwraak. Deze bloedwraak schijnt tot op heden, met name in de onherbergzame en ruige gebieden in Noord-Albanië, nog steeds voor te komen, de communistische strafexpedities tijdens het bewind van Enver Hoxha ten spijt. In dit artikel wordt op dit mysterieke verschijnsel nader ingegaan. De gruweldaden in Kosovo, zouden een verwijzing kunnen zijn naar de vraag of ook hier sprake is van bloedwraak. Het doel van dit artikel is feitelijk tweeledig: ten eerste het aantonen van de verbondenheid tussen de Albanese in Albanië met de Kosovo-Albanese, Macedonische-Albanese en geloofsgenoten in de Sandschak (Montenegro

en Servië) en ten tweede de betekenis van het begrip 'bloedwraak' te doorgronden. Veel Kosovo-Albanese hebben nog familiebanden met de bergbewoners uit Noord-Albanië (Malissoren en Mirdieten).

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van: International Crisis Group, Reformatorisch Dagblad, Intelligence Digest, Brandhaard Balkan, Juridical Sources of the Serbian State, Now Future, High Albania, Geschiedenis van Albanië (W. Kloosterman), NRC, Volkskrant, De Balkan van Burenruzie tot Burgeroorlog, Reisgids Albanië, Internet en Serbian Vendetta (Library of Congress USA).

De oorsprong van het Illyrische Rijk
The Times Atlas of World History

SKANDEBEG HEER VAN ALBANIË

Sinds de elfde eeuw noemden de Albanesezichzelf *Arbërech* of *Arbëresh*. Recente studies, zowel op archeologisch als taalwetenschappelijk gebied, trachten de herkomst aan te tonen van de huidige Albanesez. Voor zover nu bekend is, zouden de Albanesez van Illyrische afkomst zijn. De eerst bekende Illyrische vorst, koning Hyllus overleed rond 1225 voor Christus. Tijdens de 4e eeuw voor Christus verenigde koning Bardhylus Illyrië, Epirus en delen van Macedonië en het Illyrische rijk bereikte haar hoogtepunt. Tussen 165 en 100 voor Christus bezette Rome het Illyrische rijk en het christendom breidde zich over Illyrië uit.

Archeologische vondsten (keramiek, sieraden en gebruiksvoorwerpen) plaatsen de Albanesez tussen de 6e en 7e eeuw na Christus. Met name de vondsten rond de burcht van Daimaca in de omgeving van Pukë en vooral in de omgeving van Krujë (Noord-Albanië) schijnen die aanname te bevestigen.

De Illyriërs of Albanesez zwierven uit en vestigden zich ook in wat nu de Servische provincie Kosovo heet. Toen de Servische prins Stefan Dusan in 1217 koning van Servië werd, expandeerde dit rijk tot Peja (Pec), maar delen van het huidige Kosovo bleven 'Albanesez'. In 1348 schonk de orthodoxe Dusan zelfs een gift aan de rooms-katholieke kerk van Sint Michael en Gabriel in Prizren. Uit Servische oudheidkundige geschriften bleek later dat in de onmiddellijke omgeving van Prizren minstens negen dorpen als 'Albanesez' omschreven stonden.

De legendarische Albanese held Skanderbeg (1405-1468) voerde in zijn familiewapen de letters 'D-AL', wat staat voor: '*Dominus Albaniae*' (Heer van Albanië). Skanderbeg diende tijdens de Ottomaanse overheersing als page bij de sultan en kreeg aan diens hof een opleiding tot ruiter. In 1443 zond de Ottomaanse sultan Skanderbeg met een leger, bestaande uit driehonderd Albanese ruiters, naar het front bij Nis (het hui-

dige Servië) om samen met andere Ottomaanse eenheden een Hongaars leger te stoppen. Skanderbeg leidde de Ottomanen om de tuin en reed met zijn ruiters naar de burcht in Krüje en nam deze in. Hij streek de Ottomaanse vlag en hees een rode vlag met de bekende dubbelhoofdige adelaar. Deze vlag zou later model staan voor alle Albanese vlaggen. Verder zwoer Skanderbeg de islam af en werd katholiek. Hij werd in Lezhë (Alessio) in aanwezigheid van de adellijke Albanese families als leider van de destijds uitgeroepen 'Albanese Liga' benoemd. Een enorme Ottomaanse troepenmacht onder sultan Moerad II liep zich in 1450 voor de poorten van Lezhë stuk. De Albanesez versloegen de Ottomanen met behulp van de koninkrijken Venetië en Napels telkens weer. Na de dood van Skanderbeg, slaagden de Ottomanen er in 1571 uiteindelijk in om het laatste Albanese bolwerk in te nemen. De Balkan werd onder de Halve Maan politiek en economisch verenigd. De '*Pax Ottomanica*', de tegenhanger van de vroegere '*Pax Romanica*', houdt de interne vrede overeind. Van gedwongen islami-sering was niets te bespeuren! Ook dwongen de Ottomanen hun cultuur niet op. De *Arnauten*, een tot de Islam bekeerde groep Albanesez, loyaal aan hun overheersers, werden na de Ottomanen de tweede leidende klasse in het door de Ottomanen gedomineerde gedeelte van de Balkan.

SANCAK

Toch vluchtten tienduizenden Albanesez naar het naburige koninkrijk Napels en later ook naar Sicilië.

In de zestiende eeuw noemden de Albanesez zich *Shqiptaren* wat als 'Adelaarszonen' wordt vertaald. Op basis van archeologische en ook wel linguïstische gegevens vrijwel algemeen aangenomen dat de Albanesez de nakomelingen zijn van de Illyriërs en tot de autochtone, pre-Slavische bevolking van de Balkan behoren. In de oudheid en de middeleeuwen heetten ze *Albanoi* (Grieks) of *Albanni* (Latijns). De Albanesez in Zuid-Italië noemen zich nog steeds met een daarvan afgeleid woord *arbëreshë* en de Albanesez in Griekenland heten Arvanieten.

Albanië was tot 1466 onder de naam *Arvanid* als *sancak* georganiseerd. De naam sancak is afkomstig van het Turkse woord sanchak of sanzak, wat 'vlaggen' betekent. Hiermee werden gebieden door de Ottomanen administratief ingedeeld.

EYALET (grote provincie)

I

SANCHAK (regio)

I

KAZA (soort gemeente)

Deze bestuurlijke eenheid was onderverdeeld in *kazas*. Arvanid (Albanië) maakte destijds met andere Europese gebieden deel uit van de *eyalet*

Internet

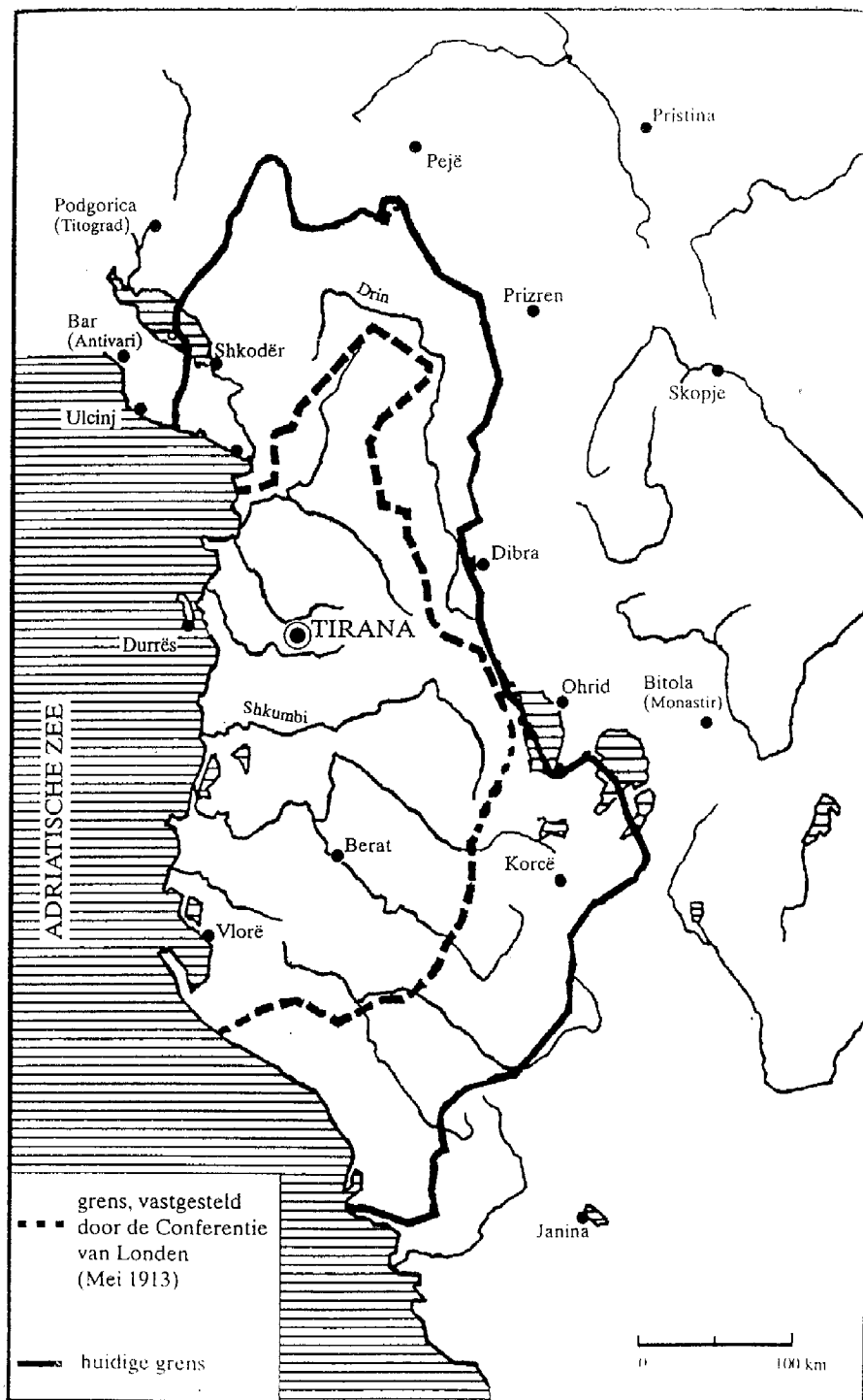
Roemelië, één van de Ottomaanse provincies tijdens de Ottomaanse overheersing. De Ottomanen verdeelden Albanië in zeven *sancaks*. De hoogste functionaris in een sancak werd de *sancakbey*, die buiten de bestuurlijke taken ook belast was met de rekrutering van krijgslieden in zijn district en het bevel voerde over de *sipahis*. Deze sipahis of ruiters dienden de Ottomaanse sultan op het slagveld en kregen in ruil daarvoor een stuk grond in leen. Een opsomming van de Albanese sancaks: DELVINA, VLORE, ELBASAN, OHRID, SKHODER, DUKAGJINI en PRIZREN. Hierbij vallen twee sancaks in het bijzonder op namelijk Prizren, tegenwoordig behorend tot de Servische provincie Kosovo en Dukagjini, waarnaar de Canon is vernoemd.

ONAFHANKELIJKHEID ALBANIË

Alle opstanden tegen de Ottomaanse overheersers ten spijt, verzoenden de Albanesezich steeds weer met hen, want de Albanesezich haatten boven alles de Slavische volkeren (Montenegrijnen en Serviërs).

In de zomer van 1908 wist een groep jonge officieren uit het Ottomaanse leger, de 'Jonge Turken', de sultan met een opstand te dwingen om de grondwet in ere te herstellen. Door middel van de grondwet hoopten zij de macht van sultan Abdul Hamid II in te perken en te voorkomen dat het Ottomaanse rijk uiteen zou vallen. Ondanks het herstel van de grondwet ging het onafhankelijkheidsstreven van verschillende bevolkingsgroepen binnen het Ottomaanse rijk, onverminderd voort. Ook onder de Albanesezich was een dergelijk streven aanwezig, wat onder meer leidde tot de oprichting van onafhankelijkheidsgroeperingen.

De Jonge Turken legden ook de Kosovaren hoge belastingen op en dwongen hen dienst te nemen in het Ottomaanse leger. De Kosovaren ervoeren dit als een aantasting van oude privileges en dit leidde tot menig gevecht met de Ottomaanse autoriteiten. In 1910 werd een Turks

Geschiedenis van Albanië

leger vernietigend verslagen. Een algehele opstand brak uit en de Ottomaanse regering bood de opstandelingen een algehele amnestie aan. Zij trachtte zo de bevolking ertoe te doen bewegen de wapens neer te leggen. In 1911 besloten enkele vooraanstaande Albanese politici een opstand te organiseren die zich vanuit Kosovo over heel Albanië moest verspreiden. Katholieke Mirdieten uit het ruige noorden van Albanië en islamitische

strijders (Arnauten) uit het midden en zuiden van het land vormden één pact.

KOSOVO

SLAVEN VERSUS TURKEN

Op 8 oktober 1912 lokte Montenegro een incident uit aan de grens met het Ottomaanse rijk, Servië en Bulgarije schoten Montenegro te hulp en de Eerste Balkanoorlog was uitgebroken. De Albanesezich kozen de zijde van

Afrasteringen in Albanië met ijzeren punten tegen vijandelijke luchtlandingen

Foto: Lkol Oomen

de Ottomanen. Men was meer bevreesd voor de opdeling van hun land tussen de Slavische landen. Hun angst bleek inderdaad gerechtvaardigd want nadat de Ottomanen werden verdreven, trokken Montenegrijnse troepen al plunderend Shkodër in. De Serviërs bezetten Kosovo en het dal van de Vardar (het noorden van het huidige Macedonië). Griekse troepen verdrongen de Ottomanen uit het zuiden van Albanië, Epirus, dat destijds nog deel van Albanië uitmaakte.

Op 24 november 1912 werd in Vlōre de Albanese rode vlag met de zwarte dubbele adelaar gehesen als teken dat men zich onafhankelijk beschouwde. De strijd duurde voort: de Grieken namen Vlōre in, de Serviërs bezetten

Elbasan en Dürres. Na een wapenstilstand en een conferentie in Londen (Londens Protocol) werd besloten Albanië onder de hoede van de zes grootmachten te stellen. (Buitenlandse militairen, waaronder de Nederlandse kolonel Thompson, moesten de Albanese gendarmerie op poten zetten). Een internationale commissie hield zich bezig met de vaststelling van de grenzen, die overigens niet langs etnische lijnen werd getrokken.

Het verlies van Kosovo dat definitief aan het in 1912 gestichte Koninkrijk van Serviërs, Kroaten en Slovenen ('Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenica, afgekort 'SHS') toekwam, was een geducht economisch verlies,

maar essentiëler was het feit dat meer dan de helft van de Albanezen buiten Albanië kwam te wonen. Kosovo was in de nadagen van het Ottomaanse rijk een van de vier 'Albanese elayets' (bestuursvorm; een soort provincie) geweest.

De andere, door de Ottomaanse Porte (sultan) in 1835 ingestelde elayets zijn: Janina (het huidige Griekse Ionnina), Manistir en Shkoder. De Serviërs zetten voor het eerst sinds de 17e eeuw weer voet op heilige grond. Kosova, Metohija en de omgeving van Shkoder golden voor hen als heilige grond.

Na WO I waren de Serviërs door de Habsburgers, die het noorden en centraal deel van Albanië controleerden, uit Albanië verdreven. Griekenland had het zuiden van Albanië veroverd, terwijl Italië enkele steden zoals Gjirokaster, had bezet. Langzaam maar zeker verdwenen de vreemde troepen door de verschillende verdragen, van Albanese bodem.

Nadat de Serviërs weer bezit van Kosovo hadden genomen, troffen zij tot hun grote ontsteltenis massa's Albanezen aan. Moest men ze assimileren? Sommige Serviërs hielden de Arnauten voor wilden, oud-premier dr. Djordjevic noemde hen 'wezens die in bomen slapen, waaraan ze met hun staarten zijn vastgemaakt'.

De Servische en Montenegrijnse soldaten roofden, plunderden en moordden als bezetenen in de Albanese woongebieden. Albanese scholen werden gesloten en de Albanezen werd het onmogelijk gemaakt om nog enig onderwijs te volgen. Albanese boeren verloren hun grond, politici werden vervangen en tenslotte werden vele tienduizenden Albanezen gedeporteerd naar onherbergzame streken in Turkije. De achtergebleven Albanezen verweerden zich, guerrillagroepen werden gevormd en door een 'Kosovo Comité' van wapens voorzien.

De hedendaagse smokkel van wapens en munitie door verwante Albanezen t.b.v. het Kosovo Bevrijdings Leger UCK, is dus niet vreemd.

Na WO II, gingen de Albanese partizanen in Kosovo, met grote tegenzin

akkoord met de teruggave van Kosovo aan Joegoslavië. Op verzoek van Tito ontwapenden troepen van het bevrijdingsfront eind 1944 zelfs de (grotendeels anti-communistische) bevolking van Kosovo en stelden de Joegoslavische partizanen op deze wijze in staat het gebied in te lijven. In uitvoering van de besluiten van Jajce, creëerde de grondwet van 1945 binnen de republiek Servië ook nog twee autonome gebieden, de Vojvodina (met een Hongaarse minderheid) en Kosovo, waar een grote Albanese meerderheid leefde.

onafhankelijkheid 1912
schilderij Pavaresi

Zodoende kwamen de Albanese en de Joegoslavische regeringen definitief overeen dat de regio Kosovo en Metohija als **autonoom gebied** in de Joegoslavische Federatie werd opgenomen. In 1974 kregen de Albanese in Kosovo, door de aanvaarding van een nieuwe Joegoslavische grondwet, het uiteindelijk helemaal voor het zeggen.

DE CANON

MALISSOREN, MIRDieten EN HET RUIGE BERGLAND

Het Noord-Albanese bergland, ook wel de *Zwarte Bergen* genaamd, roept associaties op met bloedwraak en eer. De stammensamenleving is tegenwoordig nagenoeg verdwenen en de bloedwraak door opeenvolgende regimes hard aangepakt. Tijdens de Ottomaanse bezetting, kregen opeenvolgende sultans de noordelijke stammen nooit helemaal onder controle. Tientallen jaren voch-

ten de Malissoren en de Mirdieten (de twee bergstammen) tegen hun overheersers. De Ottomaanse regering koos eieren voor haar geld en stond de bergstammen van Himarë, Dukagjini, Mirditë, Malesia, Shpat en Laberia privileges toe. In ruil voor de betaling van een hoofdelijke omslag, waarmee zij zich symbolisch aan de sultan onderwierpen, mochten ze hun wapens houden en volgens hun eigen wetten leven. In de eeuwen van Ottomaanse overheersing bestuurden deze bergstammen daarom naar eigen inzicht. Dit gewoonterecht hielden ze tot na WO II vol. De bergstammen waren in feite dus semi-autonoom, vrij gesteld van belastingafdrachten en dienden alleen in tijd van oorlog soldaten te leveren aan het Ottomaanse leger. Ze mochten zelfs onder eigen *bajrak* (vlag) meedoen en werden door hun eigen stamoudsten geleid. Al snel werden de wetten en regels van *LEK DUKAGJINI* ingevoerd en deed het ongeschreven Albanese gewoonterecht zijn intrede. Lek Dukagjini was een Noord-albanese vorst die in de vijftiende eeuw tegen de Ottomanen streed (Lek is de afkorting van Alexander). Zijn *Canon* (wet of regel) bevatte wetten en regels voor de onderlinge betrekkingen tussen mensen: het erfrecht, gastrecht, huwelijksregels, positie van de vrouw en straffen bij de overtredingen hiervan. Eén van die straffen was de bloedwraak. De Canon bepaalde eeuwenlang het sociale leven in de bergen.

RELIGIE

Qua geloof kon Albanië in drie gedeelten worden onderscheiden: het noorden was door o.a. Romeinse invloeden overwegend rooms-katholiek, het centrale deel islamitisch en het zuiden door Grieks-Byzantijnse invloeden, overwegend orthodox. In 1346 was het Servische bisdom van Pec in Kosovo tot '*patriarchaat*' uitgeroepen en daarmee onafhankelijk geworden van de patriarch van Constantinopel. Kosovo en Metohija waren de politieke en culturele centra van het Servische Nemanjidenrijk. De catastrofe voor hen begon in 1690,

toen de Habsburgers Servië binnenvielen. De Ottomanen trokken zich in eerste instantie terug. De Habsburgers stookten de Serviërs in Kosovo op om in hun land een front tegen de Ottomanen te vormen.

De door de in opstand in het nauw geraakte Ottomanen riepen de naburige Arnautenstammen te hulp en hielden hen op hun beurt op. De Habsburgse legers waren op andere plaatsen nodig en trokken zich uit Servië terug. De wraakacties van de Arnauten en Turken was nietsontziend. Dertienduizend Serviërs vluchtten o.l.v. hun patriarch naar hun vaderland Servië terug. Een reusachtige emigratiegolf kwam op gang. Een heel volk trok achter het terugtrekkende Habsburgse leger over de Donau. Het verlaten, vruchtbare Kosovo werd door islamitisch-Arnautische stammen in bezit genomen. Dit is een trauma, dat diep in de ziel van de Serviërs is gegrift!

ISLAM

Rond 1700 vestigde de derwisj-orde *Bektasji*, een restant van christelijke gebruiken en heidense goden verpakt in een islamitisch jasje, zich op de Balkan. De Bektasji kenmerkte zich door een grote tolerantie tegenover een ieder die niet de islam aanhing. Vooral in Albanië was deze derwisj-orde van de Bektasji bijzonder populair en ongeveer 90% van de Zuid-albanese en 10% van de Noord-albanese moslims behoorden tot deze orde. Tijdens het bewind van de veroveraar en despoot Ali Pasja Tepelana (1788-1822) volgden vele Albanese de leer van de Bektasji, overal verrezzen *tekkes* (kloosters).

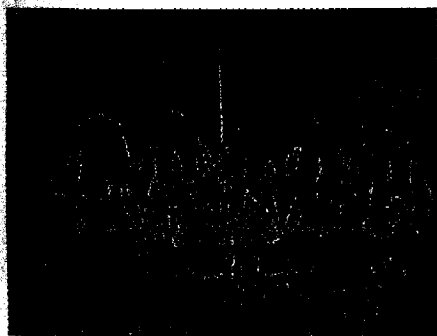
Toch waren er wezenlijke verschillen met de islam, zoals wij die kennen. Ze hoefden slechts tweemaal i.p.v. vijfmaal daags bidden en dat kon overal dus ook buiten de moskee. Men richtte het hoofd niet naar Mekka, het gebed was geen smeekbede maar een meditatie. Opvallend is dat de vrouwen ongesluierd rondliepen, varkensvlees en wijn waren niet taboe. Het vasten tijdens de ramadan duurde ook slechts drie dagen. Ze onderscheidden zich verder nog

van de andere sji'ieten door hun vergoddelijking van Ali (Pasja). God, Mohammed en Ali vormden een drie-eenheid. Toch verliep de omgang van moslims en christenen ook in Albanië niet altijd harmonieus. Alarmerende vormen namen de gevechten aan in de eyalet Prizren (1860) Pec en Dakovica (tezamen het huidige Kosovo) waar islamitische benden al plunderend christelijke dorpen overvielen en in brand staken.

HET GEWOONTERECHT, DE STAM, CLAN EN FAMILIE

Clan: Bloedverwanten die veronderstellen een gemeenschappelijke voorouder te hebben.

De samenleving was op een *patriarchaal* stamverband (een stamverband waarin de vaderfiguur overheerst) gebaseerd met duidelijke regels over bloedverwantschap en afstamming. De basis waar men van uitging was de familie, een grote groep personen, die meestal in één huis woonde of vlak bij elkaar één erf bewoonde. De familie was gegroepeerd rond een echtpaar, hun zonen en diens vrouwen en kinderen. De eventueel ongehuwde dochters hoorden er ook bij. Hoofd van de familie was de vader, grootvader, de oudste man of de tot mannelijke status verheven vrouw in het gezelschap (zie Huwelijk).

Bergvolk Albanië

Internet

Een groep families bij elkaar (in een dorp of gehucht) vormde een *clan*, en kende een raad die rechtsprak. Deze *Raad van Ouderen* bestond uit de oudste en meest ervaren mannen van die verschillende families. Families en clans maakten weer deel uit van stammen, die werden geleid door een *bajraktar*, of stamoudste. Was de

stam echter heel uitgestrekt of erg groot, dan konden er aparte bajraks gevormd worden, met een eigen bajraktar. Enkele belangrijke stammen waren de KASTRATI en HOTI. Stamleden kenden één gemeenschappelijke voorvader en beschouwden elkaar dus als bloedverwanten. Huwelijken tussen bloedverwanten werden gezien als incest en daarom verboden. Daardoor werd dus buiten de stam of zelfs buiten de bajrak of clan getrouwd. In dit patriarchale systeem telden de vrouwen niet mee, ze werden uitgehuwelijkt en vertrokken uit hun stam. Van de kinderen telden alleen de jongens, de meisjes waren toch voor een andere stam of clan voorbestemd. Voor westerlingen leken de gebruiken en gewoonten vreemd, maar voor de bergbewoners hadden deze een duidelijke functie.

HUWELIJK

Huwelijken tussen katholieken, en islamieten behoorden tot de normaalste gang van zaken. Het religieus syncretisme (vervlechting van christelijke en islamitische gebruiken) kwam zowel in het ruige noorden alsmede in het zuiden voor. Ofschoon de islamitische en christelijke gebruiken en gewoontes door elkaar lopen, worden de zonen uit deze verbintenissen islamitisch opgevoed, de dochters christelijk. Noord-Albanië bleef echter het gebied met de meeste christenen. Als de dochters nog maar heel klein waren, werden ze al uitgehuwelijkt aan jongens van een andere stam of clan waarmee traditioneel huwelijken mee werden gesloten. Nadat een huwelijksmakelaar contact had gelegd tussen de families, werd er een bruidsschat in de vorm van goederen of baar geld vastgesteld. Man en vrouw kenden elkaar niet en zagen elkaar pas voor de huwelijksplechtigheid voor het eerst. Vanaf het huwelijk hoorde de vrouw dus bij de stam van haar echtgenoot, sterker nog, ze werd zijn eigendom. Bij de uitzet hoorde een kogel omdat de man het recht had zijn vrouw te doden, wanneer zij niet aan de eisen (huisvlijt en kinderen baren) voldeed. De vrouw kon ook met deze kogel wor-

den gedood bij ontrouw, overspel en prostitutie, omdat zij dan 'de eer van de stam had bezoedeld'. Hiermee werd een bloedwraak onnodig omdat de kogel uit haar eigen clan afkomstig was. Een vrouw werd min of meer beschouwd als een minderwaardig wezen die zich in haar lot diende te schikken. Toch had een vrouw wel degelijk waarde. Zij trouwde in het belang van haar stam of clan en bracht daarmee een nieuwe alliantie tot stand. Ze zijn tijdens een vete van economische belang. Tijdens deze periode zijn zij als enige in staat zich vrij te bewegen. Een Albanese gezegde luidde: 'Een vrouw moet harder werken dan een ezel, want een ezel eet gras, terwijl een vrouw brood eet'. Vrouwen die zich niet in deze rol wensten te schikken, konden zich tot man laten transformeren. Ze dienden een belofte af te leggen nooit te huwen en maagd te blijven. Hierna ging de 'Albanese maagd', zoals zij genoemd werd, gekleed in mannenkleden, droeg wapens en vocht ook als soldaat mee. Ze mocht als ze de oudste 'man' in de familie was, zelfs deelnemen aan vergaderingen van de Raad van Ouderen. Wanneer een weduwe met dochters was achtergebleven, kon zij ertoe besluiten om één van hen als 'Albanese maagd' door het leven te laten gaan. Het gezin hoefde niet uiteen te vallen en er was weer een 'man' om voor hen te zorgen. Wanneer alle broers van een meisje waren omgebracht, kon zij de rol van man spelen, het huwelijk afzweren en de bloedwraak alsnog namens haar broers ten uitvoer brengen. Maar meer hier over in het item bloedwraak.

GASTRECHT

Buitenlandse bezoekers kregen altijd te horen dat zij welkom waren als zij door de bergen trokken op zoek naar voedsel en onderdak. Het Albanese gastrecht hield in dat de gast heilig was en er waren allerlei regels voor het ontvangen van gasten zoals: het wassen van de voeten, het afnemen van de wapens, het aanbieden van voedsel en onderdak en het verlenen van onderdak. Van de gast werd wel

verwacht dat hij/zij zich aan de regels hield. Buitenlandse bezoekers kwamen er met veel schade en schande achter hoe zij zich moesten gedragen. Malissoren zijn zo gastvrij, dat zij vreemdelingen hun bed aanboden en zelf op de grond sliepen. Het gastrecht ging zo ver dat twee mannen die een bloedwraakvete met elkaar hadden, rustig in het huis van een derde een glas raki konden drinken, maar buiten gekomen elkaar naar het leven stonden. Een huis met gasten werd tot hun vertrek uitgezonderd van de bloedwraak.

AANLEIDING

De ruzies en onenigheden die leidden tot de bloedwraak om 'de eer van de familie te redden', laten zich in globaal drie soorten aanleidingen verdelen:

Economische geschillen zoals bijvoorbeeld:

- ruzies over het gemeenschappelijk gebruik van een stukje weidegrond, een waterplaats of akker. Een bloedwraak kon ontstaan wanneer een kudde geiten van een familie de jonge aanplant van de andere familie kaalvrat. Het stelen van vee, het niet terugbrengen van verdwaalde dieren en het weigeren de waterplaats langer met de andere familie te delen;
- huwelijksregels en 'vrouwkwesties' waren een tweede belangrijke oorzaak.

Een aanleiding was het niet accepteren van een toekomstige, door de familie uitgezochte bruid, omdat het meisje de voorkeur aan een andere man had gegeven. Als een vrouw tijdens afwezigheid van haar echtgenoot vreemd ging, had haar man het recht zich op de 'minnaar' te wreken.

Den Doollaard schreef in zijn boek *De herberg met het hoefijzer* over een echtpaar, waarvan de man naar Macedonië vertrok om er te gaan werken. Een van zijn vrienden verleidt de vrouw en zij beginnen een verhouding. De vijftienjarige broer van de bedrogen echtgenoot ontdekt de verhouding en besluit de eer van de familie te wreken.

Hij lokt de minnaar naar een verafgelegen bergweide en schiet hem vanuit een hinderlaag neer. Nadat de jongen door een boer verraden is, komt hij in de gevangenis terecht. Zijn stamgenoten bevrijden de jongeman uit de gevangenis omdat hij in hun ogen geen misdaad heeft begaan, intendeel hij heeft de eer van zijn familie gewroken. Vervolgens wordt de boer die hem heeft verraden, gedood. Gevolg: één familie die met twee andere families door een bloedwraak zijn verbonden.

Een andere reden is dat ouders die hun dochter uithuwelijkten aan een familie met een grotere bruidsschat dan degene aan wie zij oorspronkelijk zou worden uitgehuwelijkt. Zij breken een belofte en konden rekenen op wraak; tenslotte waren er nog vetes die werden veroorzaakt door ruzies en beledigingen. Beledigingen werden door de Malissoren niet persoonlijk opgevat, maar beschouwd als een aanval op hun hele stam. De bergbewoners leerden hun kinderen al van jongs af aan ontzettend op hun woorden te letten: elke loslippigheid kon fatale gevolgen hebben.

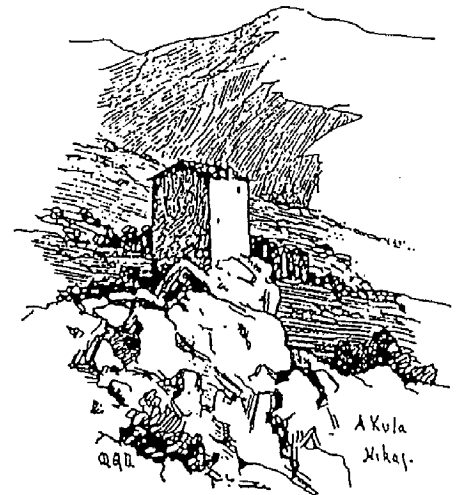
De Bloedwraak was dus niet iets vrijblijvends waarover individuen vrij konden beslissen. Maar een collectieve verantwoordelijkheid en verplichting van de familie om hun veiligheid en stabiliteit te garanderen. Wanneer een moord niet zou worden gewroken, hield dat een bedreiging voor de familie, clan, stam of bajrak in. Niet alleen de eer, maar ook de geloofwaardigheid zouden voor anderen een reden kunnen zijn om hen niet serieus meer te nemen. Er moest dus een preventieve en afschrikwekkende werking van de bloedwraak uitgaan in de geest van 'met ons valt niet te spotten'. 'Oog om oog, tand om tand', of op z'n Albanees 'koka për kokë' (een hoofd voor een hoofd). De afschrikwekkende werking is een preventie om niet te snel aan een bloedwraak te beginnen.

Bepaalde theorieën beweren dat het

ontbreken van een centraal gezag tijdens de Ottomaanse overheersing, de rechtsonzekerheid, maar vooral de afkeer voor overheersing van de bergbewoners de 'populariteit' van de bloedwraak verklaren. Andere theorieën zien de bloedwraak als een noodzakelijkheid voor een primitieve samenleving om in een arm, kaal en ruig berglandschap, waar maar voor een beperkt aantal mensen leven mogelijk is, te overleven. De bloedwraak zou dan een keiharde methode zijn om de bevolking op peil te houden.

DE BLOEDWRAAK

De bloedwraak, één van de straffen uit de canon, was gebonden aan strenge regels. De Raad van Ouderen zag erop toe dat de Canon volgens de voorschriften werd nageleefd en dat het recht zijn beloop had.

Een kullë
High Albania

De bloedwraak gold niet voor vrouwen en kinderen die nog geen wapens droegen. Wanneer mannen in gezelschap van vrouwen reisden kon men ze niet doden. Sommige mannen werden tijdens werkzaamheden door vrouwen omringd en ontliepen zodoende een aanslag.

In families of clans waar een bloedwraakvete heerste betekende dit een taakverzwaring voor de vrouw; buiten haar traditionele taken moest zij de dieren verzorgen, het land bebouwen en de producten op de markt verkopen. De mannen verschansten zich in hun huizen, die steeds meer op ves-

tingen begonnen te lijken. Deze Albanese *kullë's* hadden een benedenverdieping zonder ramen en meestal hing er een touwladder die bij onraad kon worden opgehaald. De ramen op de bovenverdieping leken meer op schietgaten. De bloedwraak kon worden gestopt door het betalen van bloedgeld of opgeschort door het sluiten van een soort wapenstilstand (*besa*). Bloedgeld werd niet vaak betaald, maar de familie die wel daartoe bereid was, kon een som geld aan de familie van het slachtoffer betalen, waarmee de vrede was getekend en het moorden stopte. De *besa* was een periode waarin men onderling een tijdelijk staakt-het-vuren was overeengekomen. Wanneer een familielid toch een vijand doodschoot, diende de dader door een eigen familielid te worden berecht om de schande, door het breken van die belofte, uit te wisselen. *Besa's* konden ook worden afgesloten tijdens feestdagen of bij belangrijke gebeurtenissen, zodat de mannen zich zonder angst op straat konden begeven en tijdelijk aan het sociale leven konden deelnemen.

SANDCAK/SANDZAK

HISTORISCH KERNGEBIED

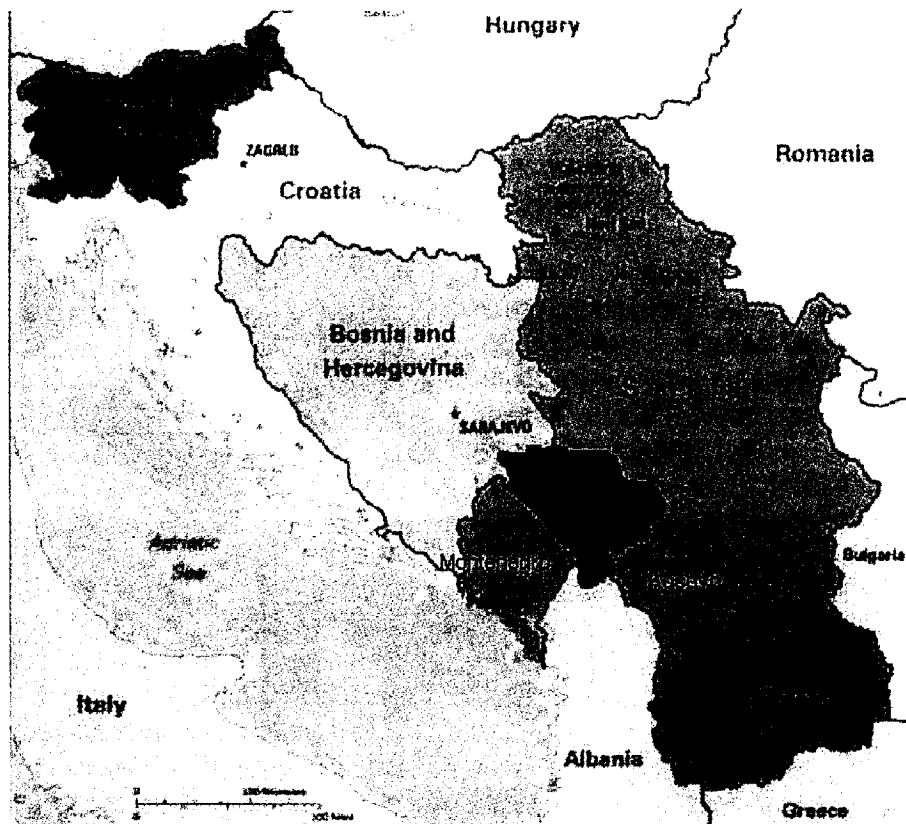
'Sandzak' letterlijk 'vlag'.

Niet alleen in Albanië werden door de Ottomanen bestuurlijke eenheden gevormd, ook in het huidige Montenegro vinden we een sandcak terug. Dit gebied, 'Sandzak' genoemd, beslaat een oppervlak van 8.687 vierkante km en bevindt zich tussen Montenegro en Servië. De Sandzak wordt gevormd door:

- zes Servische gemeenten, Novi Pazar, Tutin, Prijepolje, Sjenica, Priboj en Nova Varos;
- vijf Montenegrijnse gemeenten, Bijelo Polje, Rozaje, Plav, Pljevlja en Berane.

Deze zes Servische en vijf Montenegrijnse gemeenten besloten zich te verenigen tot een 'Autonome Islamitische Regio Sandzak'.

Het tegenwoordige gebied 'Sandzak' overlapt voor het grootste deel het historische kerngebied 'Rascia' van het middeleeuwse Servië. Het geldt

De Sandzak Internet

daarom in het Servische nationale gevoel net als Kosovo overigens, als 'centraal gelegen land van Servië'. De Ottomanen vestigden zich hier voornamelijk in de steden zoals Novi Pazar, terwijl op het platteland een groot deel van de Servische bevolking (in ruil voor privileges en grond) zich tot de islam bekeerde.

In 1878 werd op het Berlijnse Congres (Artikel 25) besloten dat het Habsburgse Rijk (Oostenrijk-Hongarije) het recht kreeg om in de 'Sandschak van Novi Pazar' militaire garnizoenen te onderhouden. De Habsburgers vestigden tevens garnizoenen in Pljevlja, Prijepolje en Priboj. Formeel bleef het gebied Ottomaans. Voor de Habsburgers was deze Novi Pazar-sandcak van strategisch belang als verdedigingslinie tegen Servië's streven zich een toegang te creëren naar de Adriatische Zee. (De annexatie van Bosnië door het Habsburgse Rijk in 1908, overigens tot grote woede van Servië, strekte zich niet alleen tot deze sandcak uit). In oktober 1912 bezetten Montenegrijnse en Servische troepen de sandcak en de demarcatielijn tussen deze troepen werd de grens tus-

sen Montenegro en Servië. Na de Tweede Balkanoorlog in 1913, viel de Sandzak toe aan Servië. De Ottomanen vertrokken en een jaar later kwam er een emigratiestroom op gang waarbij 16.500 moslims uit het Montenegrijnse deel en 40.000 uit het Servische deel van de Sandzak het gebied verlieten en via de havenstad Bar naar Turkije uitweken.

'AUTONOME ISLAMITISCHE REGIO SANDZAK'

In 1991 woonden er ongeveer 420.000 mensen, waarvan 253.000 moslims (54%), in dit gebied.

In het Servische deel hebben de moslims een meerderheid in Tutin (97%), Sjenica (83%) en Novi Pazar (80%). De Serviërs hebben een meerderheid in Priboj, Prijepolje en Nova Varos. In het Montenegrijnse deel hebben moslims een meerderheid in Rozaje (95%) en Plav (80%) en de Montenegrijnen in Bijelo Polje, Pljevlja en Berane.

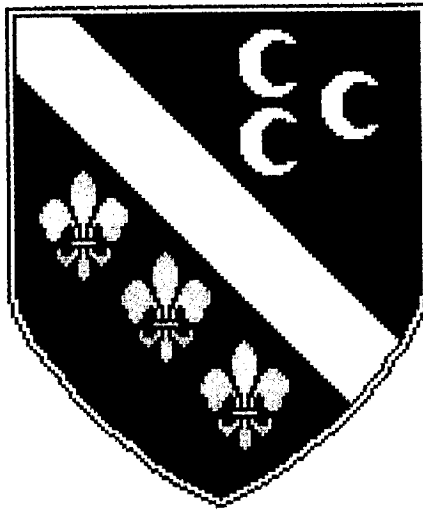
Ofschoon de Sandzak-moslims een eigen taal (Bosniak) spreken, wordt er op de scholen alleen in het Servisch onderwezen, terwijl de schrijfwijze

uitsluitend cyrillich is. Voor een universitaire studie dienen de moslims naar Sarajevo uit te wijken.

De islamitische politicus Sulejman Ugljanin was in mei 1991 een van de oprichters van een Islamitische politieke en culturele organisatie, ook bekend als de 'Muslim National Council'. Onder zijn leiding streefde deze organisatie naar een 'speciale politieke status' van de Sandzak. Hierin refereerde Ugljanin naar de situatie van de Sandzak tijdens de Ottomaanse periode, toen de regio een zekere autonomie bezat. Hij wenste een provinciale autoriteit die, los van het Servische en Montenegrijse gezag, controle zou gaan uitoefenen op: het politieapparaat, juridische zaken, onderwijs en cultuur, nieuwsvoorziening, gebruik van grondstoffen en overige energiebronnen, veiligheidszaken, bankwezen en telecommunicatiesystemen.

In oktober 1991 werd door een nieuw initiatief van Ugljanin, met steun van de Sandzak-moslimpartij SDA (zusterpartij van de Bosnische SDA van Izetbegovic), een referendum gehouden over politieke en territoriale autonomie. Dit geschiedde overigens onder fel protest van Belgrado. 98% van de Sandzak-moslims sprak zich hierin voor autonomie uit. In mei 1991 werd in Novi Pazar de Sandzak-moslimpartij 'Muslimansko Nacionalno Vijeće Sandzaka' (Muslim National Council of Sanjakat) MNVS, door Ugljanin opgericht. De MNVS is niet alleen een politieke partij, maar ziet zichzelf als het islamitische regio-bestuur van de Sandzak. Hierin zijn twee S-moslimpartijen verenigd:

de 'Waarheidspartij van Democratische Aktie' (PSDA) van de nationalistisch ingestelde Sulejman Ugljanin en de 'Partij van Democratische Actie' (SDA) van zijn gematigde tegenhanger Rasim Ljajic. Het symbool van de MNVS is een vlag die sterk lijkt op de oude vlag van Bosnië-Herzegovina. Alleen zijn de drie bovenste lelies door halve manen vervangen. De MNVS bood vervolgens in 1993 de autoriteiten in Montenegro en Servië een 'Memorandum voor de oprichting van een

Internet

Speciale Status van Sandzak' aan. Hierin werd naast een dubbel staatsburgerschap tevens een demilitarisatie van de Sandzak (binnen dertig dagen) voorgesteld. Dit memorandum werd mordicus afgewezen. Een poging om dit memorandum te publiceren werd door de Joegoslavische autoriteiten verboden. De inwoners van de Sandzak werden desondanks op de hoogte gebracht doordat een lokaal blad ('Sandzak Novine') het publiceerde. Door deze publicatie werden de moslims in twee kampen verdeeld. Terwijl de meer militanten moslims de zijde van Ugljanin kozen en voor aansluiting bij Bosnië-Herzegovina, bekritiseerden de gematigde moslims dit streven en noemden het zelfs 'provocatief' en 'onnodig'.

De Joegoslavische autoriteiten vaardigde tegen de provocerende moslimleider Ugljanin een opsporingsbevel uit, waarna hem niets anders te doen stond dan (naar Turkije) te vluchten.

SERVISCHE BELANGEN

Tijdens de oorlog in Bosnië-Herzegovina werden de Sandzak-moslims door Servische troepen en paramilitaire eenheden ontvoerd, gegijzeld en vermoord. Naar schatting zijn ongeveer 17.000 tot 18.000 Sandzak-moslims gevlucht. De moslimpartijen spreken zelfs van 60-80.000 vluchtelingen. Vooral in de meest westelijk gelegen stad Proboj, werden de moslims uit hun woningen verjaagd. De Joegoslavische presi-

dent Milosevic verhindert nog steeds dat inwoners van sommige dorpen terugkeren. Toch lijkt de meerderheid van de Sandzak-moslims, ondanks de mensenrechtenschendingen gedurende de laatste acht jaar, niet ten koste van alles geïnteresseerd in autonomie of afscheiding. Uit de puihopen van de staatstextiel en schoenenindustrie zijn door werkloze moslims een paar honderd kleine privé-ondernemingen opgezet omdat de beter betaalde banen voor etnische Serviërs zijn weggelegd. Het centrum van deze nijverheid ligt in Novi Pazar.

Hier wordt nep-merkkleding gefabriceerd voor de markten van Turkije, Griekenland en Kosovo. Deze piraten-industrie floreert door de houding van Servië, die haar tegen juridische stappen van de rechtmatige bezitters van de merken beschermt. Voor het regime van Milosevic betekent dit een belangrijke bron van inkomsten. Via belasting en omkoping en levert dit voor de Servische schatkist volgens schattingen een 50 tot 100 miljoen dollar per jaar op.

OPLOPENDE SPANNING

De MNVS nam in 1996 toch deel aan de verkiezingen en, de inmiddels teruggekeerde, Ugljanin schreef zich zelfs in als presidentskandidaat voor Servië. Hij won de lokale verkiezingen en behaalde met een coalitie van moslimpartijen zelfs een twee-derde meerderheid in Novi Pazar. De moslimcoalitie haalde 33 van de 47 zetels binnen, de Socialistische Partij van Servië (SPS) won tien zetels terwijl de extreem-nationalistische Servische Radicale Partij (SRS) niet verder kwam dan 2 zetels. Ook in andere gemeenten in de Sandzak kon Ugljanin op een uitstekend resultaat terugzien. Alleen in Prijepolje slaagden de Servische socialisten erin de moslims van een overwinning af te houden.

In Novi Pazar ontsloeg de MNVS vervolgens vooraanstaande Serviërs uit politieke functies en Ugljanin maakte tijdens een persconferentie bekend dat zijn de PSDA een resolutie zou aannemen die een onafhankelijk Sandzak eiste. Hij kondigde zelfs

een naamsverandering van zijn partij aan: 'Vereniging van Bosniaks', waarin hij de moslimgemeenschappen in Bosnië, Vojvodina en de Sandzak zich in een 'autonome Bosniakstaat' zouden verenigen. Daarop zetten Servische politietroepen het door een moslim meerderheid bestuurde stadsraad van Novi Pazar af en Belgrado verving deze door afgevaardigden uit de SPS en JÜL (de partij van Mira Markovic, de echtgenote van Milosevic). Pogingen

van moslims om tegen dit besluit te demonstreren, werden door de Servische autoriteiten verhinderd. 45 SDA-leden uit Novi Pazar en Bijelo Polje werden beschuldigd van subversieve activiteiten en gevangen gezet. De MNVS wendde zich wanhopig tot de internationale gemeenschap en vroeg zelfs om internationale waarnemers.

Overigens werd er niet aan de verkiezingen in Montenegro deelgenomen. De tot president van Montenegro geko-

zen Djukanovic, had zijn verkiezingszege zelfs voor een groot deel te danken aan de steun van de moslims. In 1996 hadden de Montenegrijnse autoriteiten de moslims de status van een etnische groep 'bosniaks' erkend. De FRJ heeft deze status van de moslims vooralsnog ontkend en hen als 'Islamitische Serviërs' betiteld. Intussen blijft de gematigde SDA binnen de MNVS vasthouden aan een internationaal erkende autonomie van de Sandzak binnen de huidige grenzen van de FRJ.

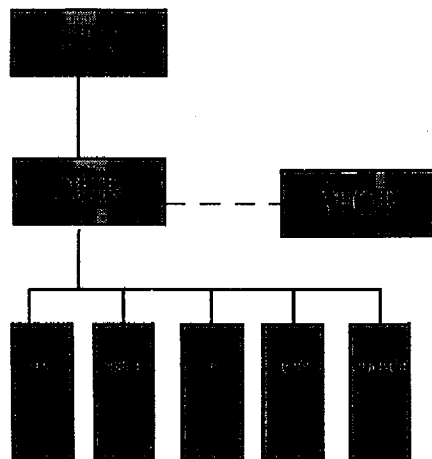
Een moskee
Gjirokastra Albania

VERSTERKING VAN DE VREDE IN BOSNIE HERZEGOVINA

Elnt Buiten J.C.

Sinds het tekenen van het Dayton Peace Agreement (DPA) zijn er nu ruim drie jaar verstreken. Op 15 en 16 december 1998 kwam de Peace Implementation Council (PIC) in Madrid bijeen om vast te stellen wat de vervolg route is om het gemeenschappelijke doel 'een zichzelf instandhoudende vrede in Bosnië Herzegovina (BiH)' te bereiken.

Wat er tot nu toe is bereikt, is het herstellen van de fundamenteën van het land, de realisatie van de terugkeer van nog net geen 500.000 vluchtelingen in drie jaar, en hulp bij het op het juiste spoor zetten van het land. Het is waar dat zaken welke werden aangemerkt als reusachtige obstakels, zoals herstructurering van de media, het opzetten van bestuurlijke instituten en inwijding van het proces voor het creëren van een meer constructief en pluralistisch politiek klimaat, nu achter ons liggen. Maar laten we vooral niet denken dat we er al zijn, er ligt nog een verschrikkelijke hoeveelheid werk in het verschiet. Voor dit artikel is gebruik gemaakt van: OHR Internet.

———— COORDINATIE
 - - - - LIAISON

ALGEMEEN

Tijdens de bijeenkomst in Madrid kwam men tot een akkoord over een programma voor het bereiken van een zichzelf instandhoudende vrede in BiH. De volgende verklaring werd door de PIC aan het einde van de bijeenkomst uitgegeven.

De PIC merkte op dat BiH grote stappen voorwaarts heeft gemaakt in het laatste jaar:

1. De basis instructies van de staat, politiek en economie zijn vastgesteld;
2. De rechtsbasis, inclusief die voor buitenlandse investeringen, privatisering en eigendom is gelegd;
3. Freedom of Movement (FOM) in het land is essentieel verbeterd;
4. Fundamentele hervorming van de media draagt bij aan een meer democratische samenleving;
5. Verkiezingen hebben een trend laten zien naar een groeiende tolerantie en pluralisme.

Dit succes is motiverend. Een duurzame vrede in BiH begint zijn wortels te krijgen. De PIC bekrachtigde dat het vredes akkoord de basis is voor vrijheid en democratie in BiH en spoorde de bevolking aan om elkaar de hand te reiken en om samen met hen de implementatie te vervolmaken.

Er zijn nog steeds bergen die verzet moeten worden. De opbouw van BiH blijft kwetsbaar; zonder de internationale hulp zou het dan ook instorten. Om de zichzelf in stand houdende vrede in BiH te creëren is het nu noodzakelijk actie te ondernemen op het gebied van interetnische tolerantie en verzoening en op de ontwikkeling van effectieve gemeenschappelijke instituten. Ook de groei van de georganiseerde misdaad is een serieuze dreiging voor BiH en is compleet onverenigbaar met de integratie van BiH met Europa.

INTERNATIONALE STEUN

De komende twee jaar zullen van vitaal belang zijn bij het versterken van het vredesproces en bij het opbouwen van democratische en markt gerichte organisaties. Het moment dat de autoriteiten in BiH zelf steeds meer verantwoordelijkheid zullen moeten nemen bij werkzaamheden, die nu worden uitgevoerd of gecoördineerd door de internationale gemeenschap, is nu daar. De PIC herkent de noodzaak van de internationale aanwezigheid in BiH, zowel civiel als militair, voor de ondersteuning van het vredesproces.

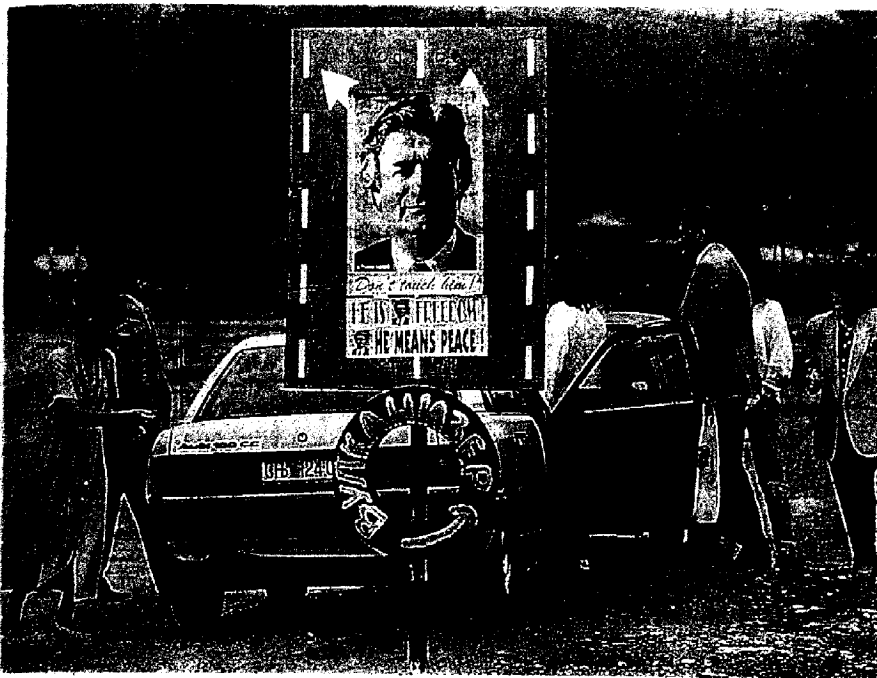
De internationale steun heeft zijn plafond bereikt. Volgens de PIC is BiH op dit moment het meest ondersteunde land ter wereld. Het is onvermijdelijk dat deze steun in de toekomst zal worden afgebouwd. BiH zal de komende tijd moeten gebruiken om zich weerbaar te maken voor een bestaan zonder totaal afhankelijk te zijn van de internationale hulp. BiH zal de uitdaging aan moeten gaan om de economie te transformeren om zodoende banen te creëren en de levensstandaard te verbeteren. Dit betekent het loslaten van de economie van het verleden en het creëren van een vrije markteconomie waarin de wet wordt gerespecteerd. Dit vraagt om een grote mate van toewijding en samenwerking en een meer verantwoordelijke houding van de autoriteiten van BiH.

VERVOLGING VAN 'OORLOGSMISDADIGERS'

Zij die worden beschuldigd van oorlogsmisdaden zullen worden berecht. De PIC verwelkomt de overdracht van aangeklaagden naar Den Haag en roept alle autoriteiten in BiH en andere relevante staten op volledige medewerking te verlenen aan het ICTY.

VORMING VAN BIH

Kroatië en Joegoslavië werden opgeroepen om hun verplichtingen conform het DPA na te komen en de onafhankelijkheid en soevereiniteit van BiH te respecteren.

Bosnische Serviërs houden halt bij een poster met het portret van hun leider. 'Handen af van Karadzic, luidt de tekst. De aanplakbiljetten zijn in heel Bosnië verspreid uit protest tegen het opsporen van oorlogsmisdadigers door troepen van de VN en Navo.

Algemeen Dagblad, 19 juli 1997

BiH moet een modern democratisch land worden, bestemd om een integraal lid van de Europese familie te worden waar iedereen gelijk is voor de wet. Het moet ook een land worden met historische, culturele, taal en religieuze tradities, die worden gerespecteerd; waar diversiteit een bron van kracht moet zijn en niet van verdeling.

TERUGKEER VLUCHTELINGEN EN ONTHEEMDEN

Tijdens de komende cruciale periode zal de PIC de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden blijven aanmoedigen waarbij zij een politiek en economisch klimaat koesteren, welke motiverend moet zijn om terug te keren. De PIC riep in herinnering het te lang ontkende recht van de vluchtelingen en ontheemde personen om vrijelijk terug te keren naar hun oorspronkelijke woningen. De PIC blijft enorm bezorgd over het aantal gewelddadige incidenten in delen van BiH, gerelateerd aan vluchtelingen terugkeer en criminaliteit in het algemeen, en roept iedereen hierbij betrokken op, te handelen in overeenstemming met het recht en het DPA.

Verder werd er opgeroepen tot een vergroting van de inspanning om de terugkeer condities te verbeteren teneinde een groot aantal families de mogelijkheid tot terugkeer te geven. De raad betreurde het dat er maar 25% van de 140.000 mensen die in totaal zijn teruggekeerd in 1998, naar hun vroegere woonplaatsen konden terugkeren, waar zij nu tot de etnische minderheid behoren. Dit aantal lag veel lager dan waar men van uit was gegaan. Er verblijven nu nog 31.000 vluchtelingen uit BiH in Kroatië, 210.000 vluchtelingen uit BiH in de FRJ en nog zo'n 130.000 vluchtelingen in West Europa. Dan zijn er ook nog zo'n 860.000 ontheemden in BiH. Om de terugkeer te bespoedigen is er een meer aanmatigende aanpak en een grotere betrokkenheid van de lokale autoriteiten nodig, gesteund door de internationale gemeenschap. Voor iedereen was het duidelijk dat functionarissen op alle niveau's zich schuldig maken aan obstructie. Het geweld gerelateerd aan terugkeer en misdaden tegen de vrede werd sterk veroordeeld. Daarom werd er gepleit voor vervolging van diegene die hiervoor verantwoordelijk zijn.

HET RECHT

De PIC is van mening dat de implementatie van het recht, waarin iedereen vertrouwen moet hebben, een vereiste is voor een langdurige vrede. In Madrid werd daarom besloten dat het opbouwen van het rechtssysteem één van de top prioriteiten is voor het jaar 1999. De hoofdpunten om tot een grondige gerechtelijke hervorming te komen zijn de volgende:

1. De ontwikkeling van een onpartijdige, onafhankelijke en multi-etnische rechtelijke macht;
2. De instelling van rechtelijke instituten op staatsniveau in overeenstemming met de uitkomsten van de Venetië commissie, inclusief een instituut aangaande criminele activiteiten gepleegd door ambtenaren;
3. Een daadkrachtiger aanpak van georganiseerde misdaad, aan terugkeer gerelateerd geweld, corruptie en andere criminaliteit;
4. Snellere herstructurering van de politie, inclusief het instellen van multi-etnische, professionele politie eenheden;
5. Rationalisering en versterken van instanties voor bescherming van de mensenrechten;
6. Versterken van de Hoge Raad;
7. Verbetering van informatie over burgerrechten en wetgeving.

DE BESTURING

Versterken van instellingen, speciaal gemeenschappelijke instellingen, is een vitaal component voor het vormen van een effectieve staat. De versterking wil men bereiken door:

1. Opheffen van parallelle instituten (Herzeg Bosna);
2. Onmiddellijke en beslissende inzet van de Council of Ministers om de structuren te verbeteren;
3. De ontwikkeling van een professionele, apolitieke civiele instellingen;
4. Het zo snel mogelijk aannemen van wetten, noodzakelijk voor het vestigen en functioneren van bestaande en noodzakelijk instellingen.

ECONOMIE

Een aanvang maken met de hervorming van BiH's economie in 1999 is essentieel. De economie moet in staat zijn te overleven en voort te gaan met gereduceerde buitenlandse hulp. In Madrid kwam men tot het volgende pakket maatregelen:

1. Voortzetten van het macro economische beleid onder de huidige overeenkomst met het IMF (Internationaal monetair fonds);
2. Versnellen van de ontwikkeling van de markt economie;
3. Ontwikkelen van BiH's economie gebaseerd op EU normen;
4. Ontwikkelen van infrastructuur nodig voor nieuw opkomende, vrije markt;
5. Privatisering op een transparante en apolitieke manier van door de staat beheerde industrieën en banken;
6. Verbeteren van betalingssystemen;
7. Opzetten van een goed functionerende kapitaalmarkt en bankwezen;
8. Aanpak van corruptie, fraude en fiscale ontdoeking;
9. Creëren van adequate en aantrekkelijke condities voor de ontwikkeling van kleine en middelgrote ondernemingen.

DEMOCRATISERING

De democratie begint vaste grond onder de voet te krijgen in BiH. Het moet alleen nog versterkt worden op alle niveau's. De PIC pleite voor samenwerking om dit te bereiken om zo de burgers controle te geven over hun eigen leven. De PIC wil dit bereiken door:

1. Samenwerking met de bevolking van BiH en hun vertegenwoordigers voor wat betreft het ontwik-

kelen van een nieuwe kieswet welke zal bijdragen aan een democratisch en multi-etnisch politiek proces waarbij de verkozen personen verantwoording verschuldigd zijn aan de kiezer;

2. Vergroting van openheid in relaties tussen de entiteiten en hun administratieve eenheden, inclusief een duidelijke relatie naar hun verantwoordelijkheden;
3. Hervorming van de media, voor het bevorderen van vrije uitwisseling van ideeën en meningen inclusief het opzetten van een gezamenlijke omroep vereniging voor geheel BiH welke de culturele identiteit en de bevolkingssamenstelling zal respecteren.

VEILIGHEIDSBELEID

Een veiliger BiH en een versterking van de buitengrens is volgens het PIC te bereiken door:

1. Samenwerking van SFOR en OSCE met de ARBIH (Bosniac leger), BK HVO (BK leger) en VRS (RS leger) en entiteit en staatsoverheden voor het handhaven van militaire stabiliteit. Een verbeterde samenwerking en vergroten van het vertrouwen tussen ARBIH, HVO en VRS. Zorgdragen voor een meer verenigd militair apparaat, reduceren van defensie uitgaven, vergroten van professionaliteit en het verwijderen van ongepaste militaire invloed op het politieke proces;
2. Het ondernemen van gezamenlijke stappen van de regering en de entiteiten voor het opzetten van een gezamenlijk veiligheids- en defensiebeleid;
3. Instellen van een BiH douane voor de controle van de buitengrenzen

4. Zorgdragen voor versnelling van het proces voor normalisering van relaties zonder voorwaarden met BiH's buurlanden, met duidelijk afgebakende grenzen en volledig respect van BiH territoriale soevereiniteit.

BIH EN EUROPA

De PIC stelde dat er gewerkt moet worden aan het versterken van de banden tussen BiH en Europa. Europa is BiH's toekomst. De intentie van de EU voor het verder ontwikkelen van de relatie met BiH op het gebied van politiek en economie werd verwelkomt door de PIC. Als kritische noot kwam de PIC met het feit dat de eisen voor aansluiting zwaar zijn en dat er nog heel wat moet gebeuren voor dat deze bereikt zijn. BiH heeft het zelf in de hand, de stap van integratie met Europese instellingen is afhankelijk van de mate waarin voldaan wordt aan de voorwaarden gesteld in het DPA.

DE ROL VAN DE OHR

Als laatste item werd de rol van de OHR naar voren gebracht. De PIC bevestigde opnieuw haar steun voor de OHR en zijn rol als autoriteit op het gebied van de interpretatie van civiele aspecten van het DPA, en in het bijzonder, als coördinator van de activiteiten van civiele organisaties en bureau's binnen BiH. De PIC ondersteund de uitbreiding van de besprekingen van de OHR en coördinatie met behulp van de stuurgroep van de PIC met andere coördinerende lichamen in de hoedanigheid van vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap in BiH.

HET VREDESOVERLEG IN RAMBOUILLET

Door Aooi G.A. Brinkman

Bronnen: de Volkskrant (februari) en Internet.

Het overleg in Rambouillet is na 16 dagen van onderhandelen in een pat - stelling gekomen. De berichten over de onderhandelingen zijn tegenstrijdig en de ingenomen standpunten van de Serviërs en Kosovo - Albanen worden door beide partijen niet noemenswaardig gewijzigd. De drie bemiddelaars van de Contactgroep Christopher Hill (VS), Wolfgang Petrisch (Oostenrijk) en Igor Majorski (Rusland) beoordelen de onderhandelingen echter als constructief. Is Rambouillet dan een farce? 'Neel, maar het is geen conferentie waar een panklare oplossing voor Kosovo kan worden gevonden. Rambouillet is een noodgreep.

Chateau Rambouillet

Internet

Verdere escalatie van het conflict, vooral door de Servische wreedheden zijn onvermijdelijk, als de internationale gemeenschap niet ingrijpt. Rambouillet is georganiseerd omdat er iets moest gebeuren. Het is een conferentie met een scenario dat niemand kent.

Er moet iets gebeuren. Er moet een eind komen aan de wreedheden. En dat kan alleen nog maar met de stationering van een internationale troepenmacht. De vele punten op de agenda van de Contactgroep ten spijt, de onderhandelingen hebben maar één hoofddoel: de Serviërs te laten instemmen met de inzet van een internationale troepenmacht op haar grondgebied en de Kosovo-Albanen te laten instemmen met verregaande autonomie van Kosovo en geen onafhankelijkheid. Dit zijn de enige concrete punten. Alle andere potentiële struikelblokken kunnen in de eindtekst van het akkoord worden omzeild.

Het is jammer voor de Kosovo - Albanen, maar hun rol

in Rambouillet is zeer beperkt. Zij dienen slechts met alles in te stemmen. Doen zij dat niet, dan is dat automatisch winst voor de Serviërs. Niet voor niets hebben de Serviërs op 12 februari de 10 basisprincipes van de Contactgroep ondertekend. Zij weten dat de Albanen aarzelen omdat ze bang zijn de deur naar hun onafhankelijkheidsstreven te blokkeren. Het is een slimme zet van de Serviërs om later te kunnen zeggen 'Zien jullie nu wel dat die Albanen niet willen meewerken aan een oplossing ,.

En dat terwijl het in Rambouillet grotendeels om de Serviërs draait, om hun ja of nee over inzet van een internationale troepenmacht op haar grondgebied.

HET VREDESPLAN OPGESTELD DOOR DE CONTACTGROEP

Het vredesplan voor Kosovo dat in Rambouillet, vijftig kilometer ten zuidwesten van Parijs, op tafel ligt, voorziet in een vrijwel volledig zelfbestuur voor Kosovo voor een interim-periode van drie jaar. Hierna volgt weer een evaluatie. De provincie blijft volgens het ontwerp deel uitmaken van Servië en krijgt dus geen onafhankelijkheid.

De belangrijkste punten van het ontwerpplan van de Contactgroep zijn:

ALGEMENE PRINCIPES

- onmiddellijke beëindiging geweld en respectering van het staakt het vuren;
- vreedzame oplossing door dialoog;
- interim-akkoord voor een periode van drie jaar;
- geen eenzijdige verandering van de interim-status;
- onaangestaste territoriale integriteit van Joegoslavië;
- bescherming van rechten van alle minderheden;
- vrije en eerlijke verkiezingen onder OVSE-toezicht;
- niemand wordt vervolgd wegens misdrijven die geassocieerd zijn aan het Kosovo-conflict (m.u.v. misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en andere serieuze schendingen van het internationaal recht);
- internationale bemoeienis en volledige medewerking van alle partijen bij de implementatie van het akkoord.

BESTUUR

- een hoge mate van zelfbestuur door onafhankelijke wetgevende, uitvoerende en juridische lichamen, met gezag over o.a. belastingen, financiën, politie, economische ontwikkeling, rechtspraak, gezondheidszorg, onderwijs en cultuur (met respectering van de rechten van de leden van ethnische gemeenschappen), communicatie, wegen en verkeer en milieu;

- wetgevend lichaam: een parlement;
- uitvoerend lichaam: een president, een regering en bestuurlijke organen van Kosovo;
- eigen juridisch systeem;
- alle ethnische gemeenschappen moeten verhoudingsgewijs zijn vertegenwoordigd en wel op alle bestuurlijke niveaus;
- de lokale politie moet een afspiegeling zijn van de ethnische samenstelling van de bevolking.

MENSENRECHTEN

- juridische bescherming van mensenrechten op basis van internationale conventies;
- ombudsman, te kiezen onder internationale supervisie;
- de OVSE en andere relevante internationale organisaties blijven een rol spelen.

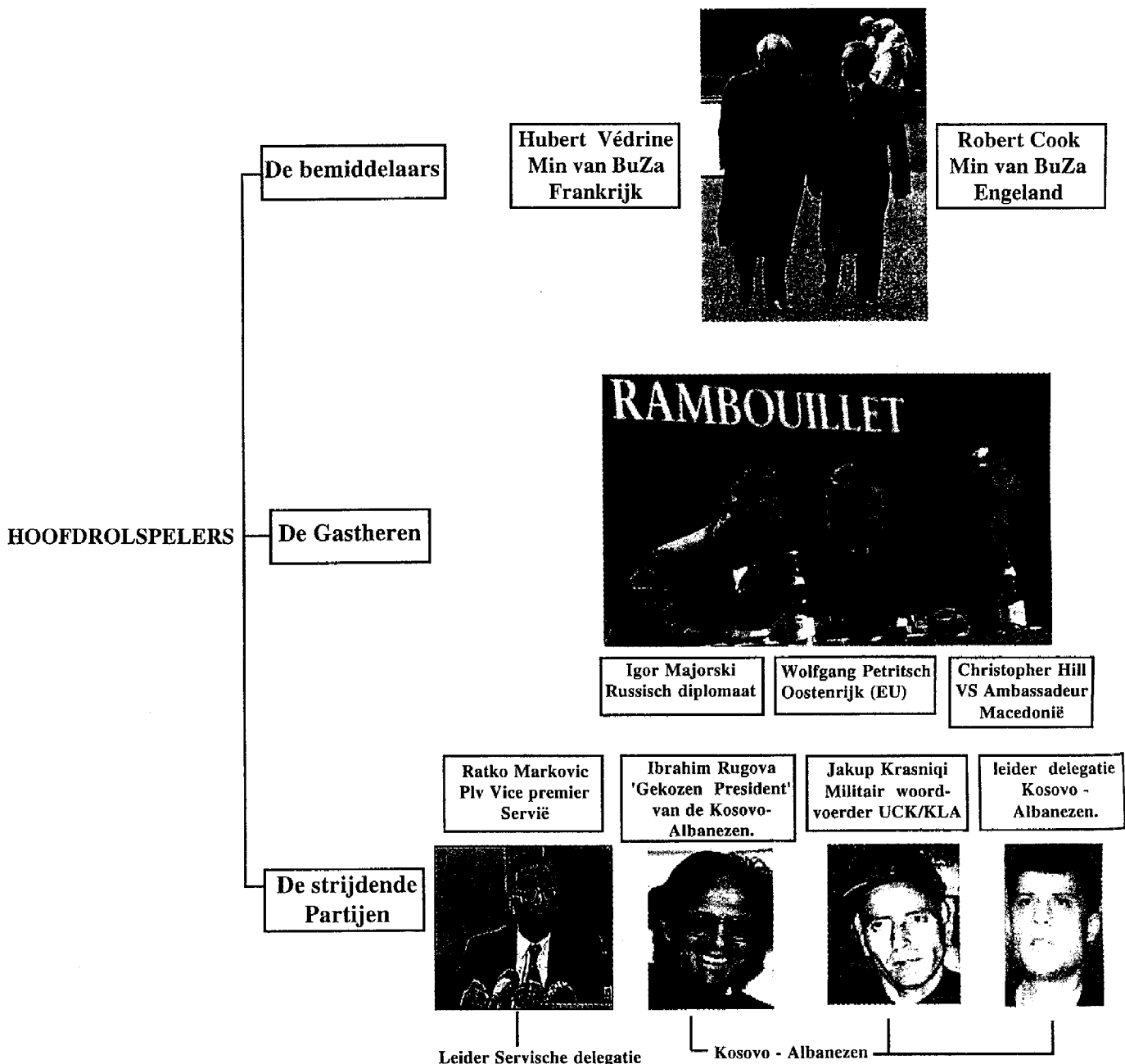
STANDPUNTEN BEIDE PARTIJEN

SERVIËRS:

- onafhankelijkheid Kosovo onbespreekbaar; geen internationale troepenmacht op het gebied van de FRJ;
- Kosovo is als mythische bakermat van de Servisch Orthodoxe kerk, onlosmakelijk verbonden aan Servië.

KOSOVO - ALBANEZEN:

- Kosovo moet een internationaal protectoraat worden;
- officiële erkenning van het UCK als leger van Kosovo;
- na een interim-periode van drie jaar moet de bevolking van Kosovo in een referendum kunnen stemmen over onafhankelijkheid.

الصحراء الغربية

WESTERN SAHARA

VN-PROBLEEMGEBIED

Elnt van Amerom

Na afloop van de Spaanse kolonisatie van West-Sahara in 1976, annexeerde Marokko vrijwel onmiddellijk het vrijgekomen gebied. Hierop begon Het Polisario Front, de verzetsbeweging van de oorspronkelijke Sahrawi-bevolking, een guerrillastrijd gericht tegen deze annexatie. In een onder internationale druk gepland referendum zouden de stammen (families) zich mogen uitspreken over aansluiting bij Marokko of voor zelfstandigheid. Athans, zo was in 1991 te Houston besloten. In deze bijdrage zal ik u informeren over de huidige situatie met betrekking tot de Westelijke Sahara. Na alle commotie in de eerste helft van vorig jaar, ook binnen onze krijgsmacht (mogelijke uitzending Marinierscompagnie), is het echter stil geworden rond de zo verwachtingsvolle VN-operatie.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van: International Herald Tribune, Frankfurter Allgemeine, New Internationalist nr. 297, Time, NRC, Volkskrant, Reformatorisch Dagblad, Internet, Info-Scoop nr. 02/18 maart 1998 en het dagboek 3MI 'W-Sahara'.

INLEIDING

Het was een jaar geleden allemaal zo mooi gepland. Op 7 december 1998 zou dan eindelijk het lang verwachte referendum voor de Westelijke Sahara (W-S) worden gehouden, waarin de oorspronkelijke Sahrawi-bevolking zich met een 'ja of nee' kon uitspreken voor een onafhankelijke Sahrawi-republiek. In geval van 'nee' zou de Westelijke Sahara volledig in Marokko opgaan. De Secretaris-generaal (SG) van de VN, Kofi Annan,

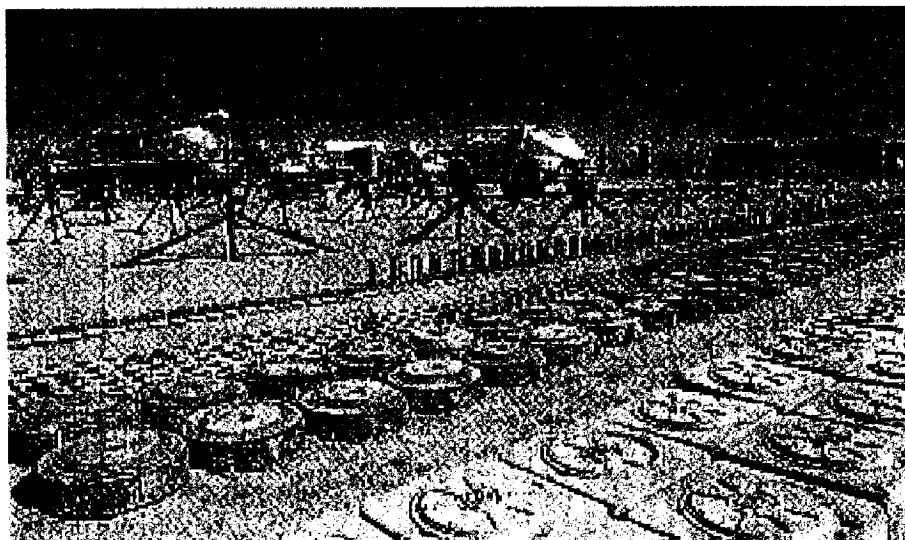
had daartoe een tijdschema opgesteld, dat in december 1997 door de VN-Veiligheids Raad (VR) was goedgekeurd. Marokko en Het Polisario Front waren eveneens akkoord, zodat niets in de weg stond om met de eerste stappen van het plan te beginnen. En zo geschiedde...

VERTRAGINGEN

HET MIJNPROBLEEM

Hoewel aan de krappe kant, nam de VR op 26 januari 1998 het formele besluit om een genie-eenheid (met demining-capaciteit) naar de W-S uit te zenden. Het zal u duidelijk zijn dat minimalisering van de mijndreiging een essentiële voorwaarde was en is om tot de geplande repatriëring van de ca. 150.000 Sahrawi-vluchtelingen, die voornamelijk in kampen bij Tindouf (Algerije) verblijven, te kunnen overgaan. Hoewel de UNHCR een gigantische luchtbrug voor 90% van de vluchtelingen had voorbereid, zouden grote kolonnes voor het wegtransport van de resterende personen

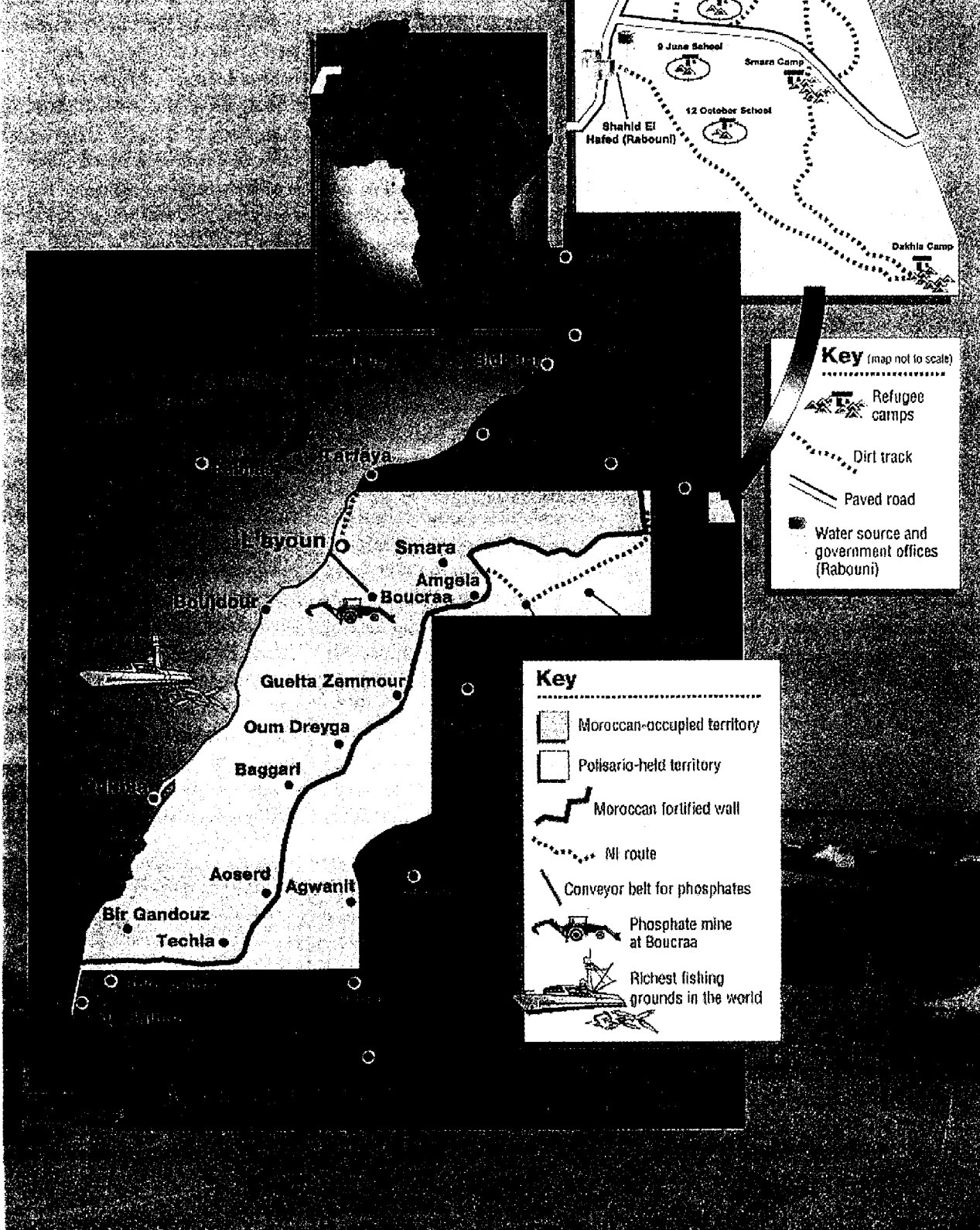
en voor het gros van de bagage zorg dragen. Daarom moest het mijnvrij maken van routes, parkeerplaatsen, overnachtingslocaties, verkeerscontrolepunten, opvangcentra in de W-S etc, zo vroeg mogelijk dienen aan te vangen. Volgens het tijdschema zou de genie-eenheid op 1 februari ontplooid moeten zijn. De meeste mijnen verwachtte men bij de Marokkaanse 'defense wall' (berm) en bij de Polisario-vluchtelingenkampen van Tindouf. Welke landen in deze eenheid zouden participeren was toen nog onbekend; o.a. Zweden zou zich hiertoe bereid hebben verklaard. Inderdaad meldde de Zweedse radio op 30 maart dat het Zweedse parlement besloten had deel te nemen aan de deminings-missie van MINURSO (Mission des Nations Unies pour le Référendum au Sahara Occidental). Zweedse experts waren echter van mening dat de door de VN geplande clearings-periode van twee maanden niet genoeg zou zijn om deze operatie uit te voeren. De door Pakistan geleverde genie en -staf zou pas in april aankomen en in mei met haar voorbereidende (verkenning-) werkzaamheden beginnen. Inmiddels had de Zweedse regering zich formeel akkoord verklaard met de levering van 75 deminers voor een periode van vier maanden. Gepland was dat zij, na een maand acclimatiseren (klimaat!), in juni met hun taak konden aanvangen. Helaas, het zou anders

Weapons captured by the Saharawis

Time, 1 februari 1999

WESTERN SAHARA

The New Internationalist, december 1997

lopen. Begin juni kwam het alarmende bericht dat vijftien Zweedse genisten, die de *demining*-uitrusting begeleidden, op het vliegveld vastzaten omdat de Marokkaanse autoriteiten hun bewapening wilden controleren (en daarna mogelijk niet meer wilden vrijgeven). Volgens Marokkaanse 'begrippen' was MINURSO een (ongewapende) vredesmacht, en de betrokken uitrusting bestond o.a. uit explosieven en pistolen (zelfverdediging) van de militairen. Wij mogen aannemen dat de Zweedse genie werd toegestaan om langer te blijven, want na meer dan vier maanden wachten kon zij pas op 21 oktober met haar werkzaamheden beginnen. De in totaal zestig *deminers* begonnen hierop naarstig meerdere doorgangen door de *berm* te zuiveren, teneinde een toekomstige reparatiëring mogelijk te maken. Dat niet alleen de VN het mijnprobleem goed hadden ingeschat, getuigt het lovenswaardige initiatief van de NPA (Norwegian People's Aid). Deze organisatie is al vanaf begin juni vorig jaar werkzaam met een staf van vier personen op de Gazuanischool in de kampen nabij Tindouf. Het betreft hier een trainingsprogramma voor Sahrawi *mine awareness*-teams t.b.v. de Sahrawi vluchtelingen. Begin juli werd gestart met de uitvoeringsfase van het project en men concentreerde zich daarbij op alle overgebleven Sahrawi vluchtelingen, die te kennen hadden gegeven te willen terugkeren naar de Westelijke Sahara. Immers, honderduizenden (mogelijk miljoenen) landmijnen en UXO's (Unexploded Ordnance) zijn als bewijs van het Marokkaans-West Sahara conflict in het gebied achtergebleven.

HET IDENTIFICATIE (ID) -PROBLEEM

In zijn rapport aan de VR van 15 januari preeft de SG de vooruitgang, die m.b.t. de stemregistratie was geboekt, maar zei dat het moeilijk zou worden het identificatie- en stemregistratieproces voor eind mei (cfm het plan) afgerond te hebben. Teneinde het proces op gang te houden had Kofi

Annan de Amerikaan Charles Dunbar als zijn speciale vertegenwoordiger benoemd. Na een maand van pendeldiplomatie schreef deze al op 19 februari een memo aan zijn VN-chef waarin hij, ondersteund door een veel voorbeelden, aangaf dat het identificatieproces aanzienlijk was vertraagd. Op 5 maart rapporteerde hij dat de geplande deadline van 31 mei niet gehaald kon worden, maar schatte dat de datum van het referendum (7 december) in stand zou kunnen blijven. Deze problemen waren het gevolg van een door Marokko gevoerde verdragingsstaktiek, waar ook het eerder beschreven probleem van de MINURSO-genie door veroorzaakt werd. Met enige regelmaat meldden zich onbekende (pro-Marokkaanse) Sahrawi's bij de identificatiebureau's om zich voor het referendum op te geven. Ook in Marokko zelf bleken duizenden etnische Sahrawi's te verblijven, die 'onverwacht' aangaven aan het referendum te willen deelnemen. Het waren families, die al tijdens de Spaanse periode naar Marokko waren gevlucht en dus niet in de Spaanse volkstelling van 1974 waren meegenomen. Daarnaast was hier sprake van Sahrawi-families die omstreeks de Marokkaanse annexatie (1976) en de daarna gevoerde gevechten met Polisario voor het oorlogsgeweld waren gevlucht of door Marokko naar het noorden waren gedeporteerd. Hierop zag MINURSO zich gedwongen om een vijftal identificatiebureau's in Marokko zelf te openen, tot zelfs in het uiterste noorden (Kalaâtes Sraghna) toe. De periodiek gepubliceerde namenlijsten waren voor Polisario aanleiding om protest aan te tekenen. Immers, in Houston was overeengekomen dat de laatste Spaanse volkstelling dé basis zou zijn voor deelname aan het referendum. Een aantal van 80.000 (de toen geregistreerde personen) -vermeerderd met de directe familieleden, werd toen als norm vastgelegd. Op 7 april echter rapporteerde de VN al 102.000 stemgerechtigden. Half april escaleerde dit probleem en spitste zich toe tot ca. 65.000 leden van drie, door

Polisario betwiste en in Marokko verblijvende, stammen (VN-registratiecode H41, H61 en J51/52). Zij zouden volgens Polisario niet voldoen aan de in Houston vastgestelde criteria-punten. Marokko zag de toelating echter als noodzakelijk voor hun referendum-overwinning en is tot op heden niet bereid tot een compromis. Mogelijk om invloed te kunnen hebben op het stemgedrag, eiste Polisario hierna dat uitsluitend gestemd zou worden op locaties ten oosten van de *berm* i.p.v. in het westelijk deel van de W-S. Hierdoor kwamen de geplande evacuatie per vliegtuig weer op de helling. Eind juni gaf de SG-Polisario, Abdelaziz, tevens president van de Sahrawi Arab Democratic Republic (SADR), in een interview

'We want a referendum because we know how the vote will go. Morocco doesn't want one, for the same reason'.

President Abdelaziz
Time, 1 februari 1999

aan dat de deelname van de drie betwiste stammen 'bespreekbaar' was en accepteerde hun deelname aan het identificatieproces. Om toch een rem op de situatie te houden noemde hij echter een aantal van ca. 4000 als acceptabel. Een kleine maand later schatte de VN dat, daar waar het de niet-betwiste stammen betrof, het proces tot eind augustus zou voortduren en het totaal mogelijk zou oplopen tot ca. 160.000 stemgerechtigden. Op 2 september gaf MINURSO de volgende *update*: Sinds augustus '94 geïdentificeerd: 147.350 personen. Van de potentiële deelnemers aan het referendum werden: 61.000 personen afgehandeld in ID-centra in de W-S, te El Ayun, Boujdour, Smara en Dakhla; 43.800 werden afgehandeld in ID-centra in de vluchtelingenkampen in de Tindouf-regio; 54.000 in de twee centra te Zuerate en Nuadhibu in Mauritanië; 45.800 in de acht centra

in Marokko zelf: te Tan-Tan, Gulimine, Sidi Kacem, El Kalaa of the Sraghna, Casablanca, Rabat en te Meknes.

Buiten de afhandelingen van de beroepsprocedures van hen die waren afgewezen, lag de voortgang van het vredesproces daarna in feite stil. Hoewel Polisario uiteindelijk wel in de toelating van de drie betwiste stammen had toegestemd en het identificeren daarvan begin november weer was opgestart, werd toch verwacht dat Polisario vast zou houden aan slechts 4000 personen, omdat dat aantal de balans nog niet ten gunste van Marokko laat doorslaan. Voor een echte doorbraak in de huidige patstelling was echter de constante bemoeienis van 'internationale breekijzers' noodzakelijk.

INTERNATIONALE BREEKIJZERS

DIPLOMATIEKE OFFENSIEVEN

Toen begin vorig jaar de eerste stappen van het VN-plan voor de Westelijke Sahara waren gezet begonnen beide partijen, zowel Marokko als de SADR, met pogingen de wereldopinie te beïnvloeden. Wat geschiedde was in feite propaganda, maar netjes noemen we dit 'diplomatiek offensief'. Het aantal internationale persconferenties, delegatiebezoeken, regeringsverklaringen, protestnota's (aan VN-VR, EU, OAU ed.) was niet van de lucht. Uit angst om het komende referendum te verliezen liet Marokko bijvoorbeeld begin maart een delegatie op Europa los, bestaande uit voormalige Polisario-leden o.l.v. Hakim Ibrahim. Op 16 maart lekte een vertrouwelijk document van het Marokkaanse Ministerie van Binnenlandse zaken (gedateerd 22-1-98) uit. Hierin informeerde minister Driss Basri de Marokkaanse prefecten en gouverneurs dat, gezien het resultaat van de stem-identificatie, Marokkaans succes voor Marokko bij het referendum niet zeker was. Hij beval 'trainingscentra op te richten en andere maatregelen te nemen om de mate van succes te bevorderen'. De

in het Frans gestelde stuk komen expliciet aanbevolen manipulatiemethoden voor. Dat dit geen fabeltje is kunt u zelf nazien. Internet 'verslaafden' kunnen de complete tekst nalezen onder 'http: www.arso.org/01-2-53.htm'. De drie heersende regeringspartijen van Marokko, de z.g. Koutlacoalitie (USFP, Istiqlal en PPS) gaven op 22 maart een verklaring uit. Hierin werd o.a. gesteld: ...'Alle etnische Sahrawi's van Marokko moeten in staat worden gesteld te stemmen... Wij zullen eraan werken... het recht te garanderen van elke Marokkaan, die oorspronkelijk uit de zuidelijke provincies komt, om te worden geregistreerd.' Het Polisario Front reageerde d.m.v. een brief aan de SG-VN met het verzoek om enige tienduizenden pro-Marokko Sahrawi's (volgens het Front 'kolonisten') uit te sluiten van het referendum. Ook Sahrawi-delegaties reisden wat af in Europa. Overall werden (en worden) solidariteitsbijeenkomsten georganiseerd. Opvallend hierbij is dat de grootste solidariteitssteun voor de SADR uit (Noord-)Spanje komt, met Zwitserland als goede tweede.

De ontmoeting van Kofi Annan's speciale vertegenwoordiger Charles Dunbar met de Marokkaanse autoriteiten op 28 maart, diens bezoek op 30 maart aan Polisario-vertegenwoordigers in Tindouf, als ook zijn contacten met James Baker III zijn door de Marokkaanse (USFP-) krant *Al Ittihad al Ichtiraki* weergegeven als 'bedreigingen van een tweede vergadering te Houston'. In zijn interview met het Marokkaanse dagblad *Al Hayat* ontkende ook de Marokkaanse minister van informatie, Larbi Messari, de eventuele totstandkoming van een tweede vergadering in Houston, ...'omdat er niets meer te onderhandelen valt'. In Marokko werd waarschijnlijk gevreesd dat Polisario het 'Houston-akkoord' van 1991 (VN-Resolutie nr. 690), dat onder James Baker III werd gesloten en waaruit het VN-vredesplan voor de W-S en ook MINURSO is ontsproten, wilde openbreken. Hoe dan ook, in de zomermaanden zetten beide partijen hun politieke offensieven onver-

drotten voort.

Op 27 augustus, na door het laatste rapport van de SG geïnformeerd te zijn, drukte de VR haar ontevredenheid uit over de *voortgang* van het identificatieproces. Haar toenmalige voorzitter, de Sloveen Danilo Turk, werd belast met de opdracht om Marokko onder druk te zetten. Begin september zouden besprekingen worden gehouden, gericht op de opdracht van James Baker III. De Marokkaanse regeringskrant *La Gazette du Maroc* (27-8-98) reageerde d.m.v. een artikel, waarin o.a. werd gesteld: ...'zoals de zaken er nu uitzien zal Marokko geen tijd vrij maken voor de speciale gezant van de SG... James Baker wordt verondersteld wonderen te doen... Ongetwijfeld wordt volgende maand september een zware maand voor hem, maar ondanks zijn charme, talent en autoriteit zal hij er niet in slagen om El Youssoufi (de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken)...zover te krijgen om nog meer toe te geven'. Sommige persagentschappen daarentegen kondigden echter begin september aan dat James Baker III in de regio (Noord-West Afrika) was om de geschillen tussen Marokko en het Polisario Front op te lossen. Deze informatie kon op het VN-hoofdkwartier te New York niet worden bevestigd. Wel werd bevestigd dat er geen aanwijzingen waren dat Marokko en Polisario bereid zouden zijn hun eerder ingenomen standpunten (m.b.t. de drie betwiste stammen) los te laten. Sterker nog, beide partijen spanden zich in om hun standpunten uit te dragen, voornamelijk in de VS. Polisario deed dit al geruime tijd, maar Marokko had recent een 'lobbykantoor' in Washington ingericht, van waaruit Congresleden konden worden bewerkt. Om het kort te houden: in september leidde *geheim* overleg met de 'kemphanen' niet tot resultaten. Medio oktober reisde een zware VN-delegatie o.l.v. Bernhard Miyet, assistent-SG voor Peacekeepingsoperaties, in de regio rond en bezocht alle betrokken partijen. Verklaringen over de besprekingen werden niet afgelegd. Daarna werd het weer stil op het

'VN-mediafront'. De beïnvloeding door de twee 'tegenstanders' gaat echter ongestoord door. Marokko bijvoorbeeld: ter gelegenheid van de 23e verjaardag van de 'Groene Mars' verkondigde de koning op 6 november... 'de Sahrawi's willen niet terug naar de Middeleeuwen, maar zij willen liever met hun noordelijke broeders vooruit op de weg naar ontwikkeling'.

Polisario-Chef Abdelaziz (rechts) ontvangt UN-Secretaris-Generaal Annan in Smara

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2 december 1998

KOFI ANNAN

Gezien het feit dat het voortgangsproces volledig op slot zat, besloot Kofi Annan zelf in te grijpen en maakte zijn pendelronde bekend voor de periode 7 t/m 15 november. Naast plaatsen in Marokko en de W-S, zou hij ook Algiers en Tunis aandoen. Vooraf werden de onderwerpen van overleg bekend gesteld, t.w.:

- identificatie van de betwiste stammen, de publicatie van de voorlopige kieslijst en de aangepaste beroepsprocedure waarmee op 1 december zou worden gestart;
- de overeenkomst met de UNHCR over haar activiteiten in de regio m.b.t. de vluchtelingenterugkeer;
- het 'status-of-forces' akkoord voor MINURSO of een andere versie daarvan.

Na zijn overleg met de Marokkaanse autoriteiten volgde op 10 november een persconferentie. Hierin werd o.a. meegedeeld dat het Kofi Annan niet gelukt was een doorbraak te bereiken in het conflict over de W-S.

De Marokkaanse premier, Abdelrahmane El Youssofui, liet namens koning

Hassan II weten nog niet definitief akkoord te gaan met het voorstel voor een referendum. Zij vonden dat verdere gesprekken nodig waren. Volgens Youssofui moesten die in New York plaats vinden, maar noemde hiervoor geen concrete data. Annan waarschuwde dat 'de UN-troepen, die er sinds 1991 gelegerd zijn om de vrede te bewaren, er niet eeuwig kunnen blijven'. Helaas moest hij zijn poging om het vredesproces weer op gang te brengen halverwege staken vanwege de problemen met Irak (11 november: 'Desert-Fox'). Op 12 november vond wel een ontmoeting plaats tussen Charles Dunbar en de Sahrawi-autoriteiten.

COMPROMISVOORSTEL

Nadat de rust in de Golf enigszins was teruggekeerd, zette Annan zijn pogingen weer voort en landde op 30 november op het vliegveld van Tindouf. Hij werd verwelkomd door Algerijnse regeringsfunctionarissen, Sahrawi-vertegenwoordigers en leden van MINURSO en de UNHCR. Na een bezoek aan het hoofdkwartier van MINURSO vertrok hij per helikopter naar het 'Smara'-vluchtelingenkamp, waar hij door SADR-president Abdelaziz werd ontvangen. Hierna volgde een inspectie van een Polisario-erewacht. In het kamp was een groot feest georganiseerd: er was een optreden van een muziekkorps, duizenden vluchtelingen zwaaiden met vlaggen en op meegevoerde pamfletten werd het vertrouwen in de VN-missie en de wens tot onafhankelijkheid uitgesproken. In de loop van de dag volgden vergaderingen met de SADR-president en andere hoge Sahrawi-functionarissen en met vertegenwoordigers van de aanwezige (internationale) Sahrawi Solidariteits Beweging. In zijn persconferentie, waarbij ca. 50 meest buitenlandse journalisten aanwezig waren, zei de SG o.a. dat hij een duidelijk 'ja' van het Polisario-Front voor zijn jongste vredesplan voor de W-S had ontvangen. Details van het plan werden niet bekendgemaakt. Na op 1 december in Algiers aangekomen te zijn, kreeg Kofi Annan ook van de Algerijnse

regering het groene licht voor zijn compromisvoorstel om de impasse rond de W-S te doorbreken. De daaropvolgende dagen zou hij proberen Marokko over de streep te trekken. 'Als zijn plan door alle partijen zou worden geaccepteerd, kan er in **december 1999 een referendum** worden gehouden'. 'Marokko', aldus de verklaring, 'wachtte met een beslissing tot Annan zijn bezoek aan de regio zou hebben voltooid'. Helaas ving Annan opnieuw bot in Rabat en keerde terug naar de VS om de VN-VR over zijn pogingen te informeren.

VN-RAPPORTAGES EN -RESOLUTIE

In zijn rapport (S/1998/1160, 11.12.98) bevestigde Kofi Annan dat het Polisario Front officieel alle voorgestelde maatregelen (S/1998/997) had geaccepteerd. Algerije en Mauritanië hadden ook hun volledige steun toegezegd. Marokko had echter haar bezorgdheid geuit betreffende essentiële voorzieningen van het pakket voorstellen van de SG. Gezien de huidige situatie had de SG zijn voornemen tot de publicatie van de kieslijst op 1 december opgeschort, en Marokko tot 31-01-99 de tijd gegeven om zijn voorgestelde plannen te aanvaarden. 'Is het resultaat negatief... dan zal James Baker III de situatie en de levensvatbaarheid van MINURSO opnieuw bezien', aldus het rapport.

De eerste helft van januari bleef het opnieuw stil, maar tenslotte werd gemeld dat Charles Dunbar en Robert Kinlock (voorzitter MINURSO's ID-commissie) de Marokkaanse minister van Binnenlandse Zaken, Driss Basri, op 18 januari hadden ontmoet. Tijdens die vergadering kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- de uitvoering, voorwaarden en normen van het MINURSO-mandaat;
- de vestiging van de UNHCR in El Ayoun en de regeling van de repatriëring van vluchtelingen;
- de normen en voorwaarden van de uitvoering van sommige paragrafen m.b.t. de identificatie conform het jongste pakket voorstellen van de SG.

De daaropvolgende dagen zouden aanvullende vergaderingen plaatsvinden door delegaties van MINURSO en de UNHCR.

In zijn rapport (S/1999/78, d.d. 28-01-99) aan de VN-VR meldde Kofi Annan dan ook o.a. 'de betrokkenheid van Marokko in het (huidig) gedetailleerd overleg met zijn Speciale vertegenwoordiger (C. Dunbar) en de voorzitter van de Identificatie Commissie (R. Kinlock)... De Marokkaanse regering bestudeert nu de voorwaarden die door de VN zijn gesteld'. Annan drukte ook zijn tevredenheid uit over de beslissing van de Marokkaanse regering om de status van de UNHCR in het gebied formeel te maken. Daarnaast verzocht hij het mandaat van MINURSO te verlengen tot 28 februari. Maar zo soepel was de VR niet. Zij besliste anders (Resolutie S/RES/1224 1999) en verlengde het MINURSO-mandaat tot 11 februari. Naast het feit dat de resolutie unaniem werd aangenomen, vroeg de VR om over alle bijzondere ontwikkelingen m.b.t. het vredesplan en de overeenkomsten tussen de partijen (de Marokkaanse regering en Polisario) te worden geïnformeerd, en indien toegestaan, over de levensvatbaarheid van een mogelijk MINURSO-vervolgmandaat.

VERWACHTING

Polosario heeft weinig te verliezen en veel te winnen. Maar na meer dan twintig jaar in de kampen bij Tindouf (Algerije) en elders verbleven te hebben, zijn de meeste Sahrawi's toe aan duidelijkheid over hun toekomst. Nadat eind vorig jaar de hoop op een spoedige oplossing van hun probleem opnieuw de grond werd ingeboord, gaf een groot aantal Sahrawi's aan de onzekerheid meer dan zat te zijn. De huidige geruchten dat het SPLA (Sahrawi People's Liberation Army) zich voorbereidt op een hervatting van de strijd, moeten dan ook serieus genomen worden. Allereerst dienen de voorbereidingen daartoe ter ondersteuning van de recente uitspraken van prominente leiders van de SADR dat, gezien de compromisloze houding van Marokko, de gewapende strijd het enige alternatief is. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat de militaire activiteiten van het SPLA dienen om te voorkomen dat de vluchtelingen de uitzichtloosheid ontvluchten en de kampen zelfstandig verlaten. Hoe dan ook, de Sahrawi-leiders zullen met alle mogelijke middelen blijven proberen om via de Internationale Gemeenschap (VN, EU, OAU ed.), de druk op Marokko verder op te voeren.

Ondanks het financieel nadeel van haar bezettingstroepen in de W-S, moet betwijfeld worden of Marokko werkelijk bereid is tot een 'echte' voortzetting van het vredesproces in de W-S. De volgende feiten liggen hieraan ten grondslag:

- Marokko investeert jaarlijks US\$ 365 miljoen in 'haar zuidelijke provincies';
- de W-S is rijk aan delfstoffen (m.n. fosfaat), en bezit daarnaast rijke visgronden;
- de uitspraken die Marokkaanse politici regelmatig binnenlands doen, wijzen allen op maar één doel: de Westelijke Sahara is en blijft een onlosmakelijk deel van Marokko.

Het overleg in Rabat, dat half januari werd hervat, moet dan ook eerder gezien worden als 'een beetje druk van de ketel halen'. Marokko zal, d.m.v. 'onderhandelingen over details', trachten het gevreesde referendum zo lang mogelijk voor zich uit te schuiven, om de hierdoor gewonnen tijd maximaal in haar eigen voordeel te benutten. Ondanks alle VN-resoluties zijn op korte termijn dan ook geen positieve ontwikkelingen te verwachten. Slechts vergaande politieke en economische druk door de Internationale Gemeenschap kan daarin wellicht verandering brengen.

Talking military strategy in Tifariti. The tank is an old Moroccan one; my interpreter Fadel is on the left...

...Salma looks back over the minefield he once cleared while Fadel studies the Moroccan defences...

The New Internationalist, december 1997